

Onsdagen den 27 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 Januari och protokollsutdrag för den 25 i samma månad.

§ 2.

Herr Statsrådet och Kommandören af Kongl. Nordstjerne-orden P. J. von Ehrenheim afgaf Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, N:o 17, angående beviljande af medel till undsättning för de i följd af 1868 års missväxt nödlidande delar af riket.

Denna nådiga Proposition emottogs af Herr Talmannen under förklarande, att Kammaren skulle åt densamma egna grundlagsenlig behandling.

§ 3.

Förekom den af Herr *Bergström* väckta frågan om tillsättande af ett särskildt, af sju ledamöter från hvardera Kammaren bestående Utskott för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en ny föreningsakt emellan Sverige och Norge.

Ordet begärdes af

Herr Reutercrona, som yttrade: Jag anser mig skyldig antaga, att Riksdagens Konstitutions-Utskott icke saknar förmåga att tillbörligt behandla den konstitutionela frågan om en ny förenings-akt emellan Sverige och Norge, och jag är öfvertygad, att detta ej skall medföra öfveranssträngning i arbete för Utskottets ledamöter; hvarföre och då ett Särskildt Utskotts bildande för frågans handläggning skulle komma att alldeles onödigt öka den ändock nog dryga riksdagskostnaden, jag icke kan biträda förslaget härom, utan yrkar dess ogillande.

Då ej flera ledamöter hade anmält sig, förklarades öfverläggningen slutad, och framställdes derefter proposition på bifall till Herr *Bergströms* förslag. Härtill svarades med öfvervägande nej, och förklarades alltså, att frågan om tillsättande af Särskildt Utskott för behandling af förenämnde, till Konstitutions-Utskottet redan hänvisade Proposition, i följd häraf förfallit.

§ 4.

Föredrogos följande på Kammarens bord hvilande motioner, nemligen af:

Herr *Carl Larsson* från Elfsborgs län, N:o 61.

Hänvisades till det Särskilda Utskott, som Kammaren funnit böra tillsättas för behandling af Kongl. Maj:ts Proposition rörande landtförsvarets organisation.

Herr *Carl Larsson* från Elfsborgs län, N:o 62.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

Samme ledamot, N:o 63.

Hänvisades till Lag-Utskottet.

Herr *Per Eriksson*, N:o 64.

Hänvisades till ett Tillfälligt Utskott.

Herr *A. Rydberg*, N:is 65 och 66.

Hänvisades till Lag-Utskottet.

Densamme, N:o 67.

Hänvisades till ett Tillfälligt Utskott.

Herr *E. Dofsen*, N:o 68.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

Herr *E. U. Ljustin*, N:o 69.

Hänvisades till Lag-Utskottet.

Herr *Rylander*, N:o 70.

Hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

Samme ledamot, N:o 71, och

Herr *P. F. Blidberg*, N:o 72.

Hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 5.

Vid förnyad föredragning af Herr *Ola Jönssons* motion, N:o 73, lemnades i följande ordning ordet åt nedannämnde ledamöter:

Herr von Troil: Motionären har i sin framställning begärt "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom en komité af dertill skickliga personer låta utreda frågan om hvilka fasta egendomar jemte andra förmåner och rättigheter, som i Skåne blifvit Kronan på det sätt afhända, att Kronan dertill har återvinningsrätt, äfvensom att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla vederbörande embetsverk och myndigheter att lemna denna komité alla de uppgifter och det biträde härutinnan, som hos dem kan vara att tillgå; och, sedan en sådan undersökning blifvit verkställd, meddela Riksdagen de upplysningar i ämnet, som på denna väg stått att erhålla." Enligt hvad Kammarens ledamöter behagade finna innehåller sålunda detta förslag ingenting mera och ingenting mindre än tillsättande af en ny reduktionskomité. Då ett så allvarligt, ett så genomgripande och på alla rättsförhållanden inverkande förslag afgifves, tror jag man hade haft rätt att vänta, det motionären sökt att med några bevis, några faktiska handlingar styrka nödvändigheten af en dylik åtgärd. Så är likväl icke förhållandet. Icke något bevis finnes i motionen anfördt, icke några handlingar densamma bilagda, som skulle kunna styrka detta behof. Tvärtom innehålla motiverna till förslaget, från början till slut, icke annat än just dessa obestämda anspelningar, hvilka — ehuru de inom orten väckt så mycken oro — likväl ingenting bevisa, utan åt hvilka man kan gifva den tydning man helst behagar.

Jag skulle icke vid detta tillfälle ansett mig behöfva bryta tystnaden utan deremot utan tvekan hafva öfverlemnadt den obetänksamma motionen till vederbörligt Utskott, för att der gå en hastig bräddöd till mötes, om icke motionären, såsom skäl för motionen, inblandat allt för sorgligt kända förhållanden, hvilka under sista året egt rum inom Skåne. Motionären yttrar nemligen: "Det torde vara allmänt bekant, hurusom en stor del brukare af hemman i Skåne inlåtit sig i tvist med dem, af hvilka de arrenderat jorden, om eganderätten till densamma och derigenom olyckligtvis försvårat sin redan förut sannolikt icke afundsvärda belägenhet." Och på grund deraf anser motionären den föreslagna undersökningen icke blott önskvärd utan äfven nödvändig. Då sålunda dessa sorgliga förhållanden här blifvit gjorda till föremål för diskussion, anser jag, som af embetspligt varit skyldig att under en längre tid derom taga en närmare kännedom, mig icke längre böra iakttaga tystnad. Jag skall dock härvid söka vara så kort som möjligt; ty der icke några bevis blifvit anförda, skulle det vara att för mycket missbruka Kammarrens tålmod genom att söka anföra motbevis.

Jag nämnde, att motionen innehåller samma anspelningar och hänsyftningar som förut blifvit gjorda inom den ort, hvarom fråga är; för att bevisa detta ber jag endast att få begagna mig af de ord motionären själf anför. Han säger: "Det är tydligt att om arrendegifvarne icke hafva eganderätt till ifrågavarande hemman och lägenheter, åtminstone i de flesta fallen Kronan lär vara den, som har den." Jag tror, att dessa hänsyftningar helt och hållet sakna grund. Jag har med den största uppmärksamhet sökt att sätta mig in i de ifrågavarande eganderättsförhållandena; men jag anser icke något tvifvel härutinnan förefinnas. Jag ber att härvid få åberopa samtliga jordeböcker sedan provinsen förenades med Sverige, från den äldsta af år 1662, ett par år efter föreningen. Jag har dessutom varit i tillfälle att å Landskontoret i Malmö taga kännedom om åtskilliga handlingar från Danska tiden, hvilka härutinnan innehålla upplysningar, såsom 1643—1649 års jordebok öfver Lunds kapitelts domkyrkas, hospitals och helgeandshus gods, i hvars brädd finnas noggranna uppgifter å alla byten, som ända ifrån år 1460 egt rum med egendomar, som tillhörde detta kapitel. Likaså 1638 års så kallade "decimant," som innehåller en förteckning öfver alla den tiden tiondeskyldiga hemman i Skåne. Alla dessa dokumenter lemna en så fullständig och säker utredning i ämnet, man kan önska. Det skulle emellertid blifva för vidlyftigt, om jag nu sökte ingå i utredning af frågan huru det Danska frälset uppkommit; om diskussionen skulle dertill föranleda, är jag dock redo dertill. Den Danska adelns gods funnos redan bildade långt före föreningen med Sverige; och alla våra fredstraktater, den i Roeskilde 1658, Köpenhamn 1660, Stockholm 1720 och Jönköping 1809, garantera på det högtidligaste de eganderättsförhållanden, som under den Danska tiden uppstått i Skåne. Vill man åter anställa jemförelse emellan jordeboken af år 1662 och den af år 1825, så visar sig tydligt och klart, att antalet frälsehemman, som då voro anslagna till adelns gods, är fullt ut lika stort med det nuvarande och att endast några smärre obetydliga förändringar under tiden härutinnan uppkommit. Till dess ett klart faktum framlägges, som visar motsatsen, måste man sålunda antaga för gif-

vet, att dessa eganderättsförhållanden uppstått och bildats redan under den Danska tiden; och de hafva då också genom efterföljande fredstraktater blifvit på det kraftigaste sätt vitsordade och godkända.

Motionären säger vidare att en sådan undersökning är nödvändig "till förekommande af allt, som emellan arrendegifvare och arrendator kan gifva anledning till rättegångar af detta slag med ty åtföljande uppträden." Ja, mine herrar, tvist om eganderätt är ett, men de här omnämnda uppträdena ett annat! Hvad tvisterna om eganderätt angår, beklagar jag att den förut lugna, aktningvärda och hederliga befolkning, som finnes inom de trakter af Skåne, der dessa tvister egt rum, jag beklagar, säger jag, att den blifvit härtill förledd, ehuru likväl ingen kan klandra den derför, att den sökt på laglig väg göra sina anspråk på eganderätt gällande, då den trodde sig ega sådana rättigheter — jag har dock förut uttalat min åsigt, att de *icke* ega några sådana rättigheter — men deremot måste man klandra och djupt beklaga, att de innan lagen ännu fällt sin dom öfver tvisten, innan deras ansökningar om åbo- och skatterätt ännu blifvit af vederbörande pröfvade och afgjorda, låtit tubba sig att förvägra fullgörandet af sina skyldigheter, att förneka sina namnunderskrifter, oaktadt flera vittnen vitsordat dem, ja, de hafva gått så långt att de högtidligen förklarar, att de aldrig utgjort arrenden eller dagsverken, oaktadt hundratals vittnen kunde intyga att de sett dem härmed sysselsatta. Ett sådant uppträdande kan icke förklaras annat än deraf att denna befolkning ännu står på en lägre ståndpunkt i bildning än den stora massan af sjelfegande bönder. Denna brist på upplysning anser jag för min del åter vara en följd af det fordna mångåriga holveriet; jag säger med flit det *fordna*, ty hofveri i ordets egentliga bemärkelse har sedan ganska många år tillbaka ej mera, inom Malmöhus län åtminstone, egt rum. Ett sådant förhållande inverkar i lång tid på folkets bildning och upplysning mera än någon kan tro.

Hvad de omnämnda tvisterna angå, hafva dessa uppkommit på så sätt att, då brukarne vägrat att fullgöra sina förbindelser, hafva jordegarna nödgats för utfående af sin rätt mot dem anställa rättegångar. Man må dock noga skilja emellan dylika tvister och dem som uppstått till följd af förmenta anspråk på eganderätt till jorden.

Motionären yttrar vidare: "Det måste dessutom vara med god ordning i allmänhet öfverensstämmande, att en fråga af så vigtig beskaffenhet som den om eganderätten till landets jord jemte andra förmåner och rättigheter blifver behörigen utredd och så tydlig och klar, att någon ovisshet om huru härmed sig förhåller ej må kunna uppstå." Detta är i sanning en ganska vigtig fråga: eganderättens helgd och orubblighet är ett bland de förnämsta villkoren för ett fritt folks välbefinnande, men dessa frågor skola dock lösas på laglig väg; öfverlemnar man dem åt afgörande af en riksdagens eller regeringsmaktens kommission, då fruktar jag att det kommer att stå klenkt till med detta välbefinnande.

Motionären yttrar slutligen: "Således och enär icke anledning saknas för den förmodan, att jord, samt andra förmåner och rättigheter blifvit Kronan afhända." Äfven häruti återfinna vi denna mängd af obestämda anspelningar utan något bestämdt faktiskt påstående. Hvad den Danska tiden

tiden beträffar, skulle jag kunna visa Eder, mine Herrar, om jag icke derigenom allt för mycket upptog Kammarrens tid, huru härmed sammanhänger. Om sådana missbruk egt rum, skulle detta hafva varit egentligen under 1400-talet, då Danska länsadeln äfvergick till ärftlig adel. Det är väl möjligt, ja till och med troligt, att så varit förhållandet; men jag tror, att dessa missbruk under den Danska tiden icke varit synnerligen betydande. Jag tror mig nemligen ega temligen noggrann kännedom om uppkomsten af dessa gods; huru de öfvergått från att vara kronohemman eller andliga stifts egendom till frälseegendom genom såväl köp och byte som andra laga fång. En sådan granskning af förhållandena, sådana de egt rum under den Danska tiden, skulle emellertid, enligt mitt förmenande, sträcka sig ända till 4 à 500 år tillbaka; och jag vågar *likväl* betvifla, att någon komité, om den än blefve sammansatt af landets i detta afseende skickligaste män, skulle kunna utreda dessa förhållanden. Angående tiden *efter* föreningen med Sverige hafva vi deremot en närmare kännedom. Jag förmodar, att de anspelningar, som i motionen förefinnas, äsyfta det i flera tidningsblad omnämnda förhållande att, då, efter kriget emellan Sverige och Danmark, på denna tid en mängd af Skånska adeln rymde till Danmark, deras egendomar indrogos till Kronan, och att åboarne å dessa hemman derföre, enligt motionärens förmenande, skulle ega rätt att å hemmanen, såsom krono, erhålla skatträtt. Äfven angående dessa förhållanden eger jag en närmare kännedom. Jag vill dock till en början, såsom exempel, endast nämna, att, då Corfitz Ulfeld år 1660 rymde till Danmark, hans gods visserligen blefvo indragna till Kronan; men 75 år sednare återlemnades större delen af dessa gods till hans efterlemnade arfvingar; och detta skedde, mine Herrar, icke till följd af gifva utan på grund af lagligen tillkommen dom af den 21 Maj 1735. Under konung Carl XI:s regering rymde likaså flere Skånska adelsmän öfver till Danmark. Deras egendomar indrogos dock icke, utan belades deremot med qvarstad; och vid det sednare inträffande fredsslutet förklarades uttryckligen, att alla de, som ville begagna den då utfärdade amnestien och åter svära Konungen tro- och huldhetsed, skulle åter komma i besittning af sina gods. Samtliga dessa Skånska adelsmän, med undantag af Ove Ramel, begagnade sig häraf, Ramels gods Beckaskog indrogs äfven till följd häraf till Kronan för everdeliga tider; och vi veta också, att detta gods ännu i dag är en Kronans egendom. De öfriga egendomarne återlemnades med oinskränkt eganderätt till den Skånska adeln. Dels till följd af ärfda fördomar och dels till följd af förhållanden, som under Danska tiden egt rum, hade dessa egendomsherrar emellertid vissa anspråk äfven på sina underhåvandes personliga frihet. Dylika anspråk blefvo likväl af den tidens regering, efter provinsens förening med Sverige, med synnerlig kraft afvisade såsom helt och hållet obefogade, men deras rätt att bestämma hemmanens landgillen lemnades deremot oförkränkt. Alla dessa tvistefrågor äro sålunda genom officiela handlingar klart och tydligt bestämda; men de, som göra sig all möda ospard att intala befolkningen, att de ega vissa rättigheter, omnämna väl att dessa gods en gång blifvit indragna, men de gifva sig icke tid att efterse, huru det förhåller sig med dessa af mig nyss påpekade omständigheter. Jag tror mig sålunda hafva visat, att samtliga förutsättningar i motionen äro oberättigade.

Men jag frågar ytterligare: hvartill, mine Herrar, skulle en sådan komité som den ifrågasatta egentligen tjena? Om orättvisor blifvit begångna under Danska tiden, äro de nu för gamla för att vidröras. Men vi hafva dessutom genom våra fredstraktater garanterat dessa förhållanden, så att vi icke nu ega den minsta rätt att rubba dem. Men frälseegendomarne hafva dessutom genom laga fång öfvergått från den ena till den andra och egas numera af alla samhällsklasser deribland en icke ringa del mindre jordbrukare. Eganderättstvisterna röra för öfrigt icke allenast frälseegendomarne utan äfven stom- och mensalhemmanen, ja, det har till och med gått så långt, att innehafvare af smärre frälsehemman hafva hört sig för, om de icke skulle kunna få dem förvandlade till krono för att derigenom få åborätt å dem. En komité skulle, om jag nemligen antager, att Kammaren remitterar den förevarande motionen till vederbörligt Utskott, den skulle, säger jag, endast åstadkomma ytterligare oro och osäkerhet i alla dessa förhållanden; men hvarföre jag för min del egentligen kommer att motsätta mig en remiss af denna fråga till Utskottet, det är derföre att jag anser att, om motionen här vunne gehör, skulle det vara mycket olyckligt för dessa arma vilseförda brukare af den Skånska frälsejorden. Alla deras ansökningar om åbo- och skatterätt hafva i Kammarkollegium eller hos Kongl. Maj:t haft en olycklig utgång; likaså deras rättstvister vid domstolarne. Deras förhoppningar äro, som jag tror, till följd deraf svikna, och oron har kanske något förminskats; men skulle man lyckas upptaga denna fråga vid Riksdagen och få den här behandlad, vore det enligt mitt förmenande att gjuta ny olja i elden och åter uppväcka en rörelse som är för de missnöjda så olycksbringande.

Uppmaningar till dem att afstå från dessa olyckliga rörelser hafva icke saknats, men de hafva icke velat lyssna till dessa uppmaningar. Detta kommer sig, enligt min tro, deraf att i de trakter, der oron varit störst, finnas få sjelfegande bönder. Hade flere sådane funnits, håller jag för säkert, att icke frågan tagit den bedröfliga utsträckning som den nu fått. Vi hafva nyligen fått kinnedom om, huruledes icke mindre än 150 brukare af frälse jord i andra trakter, der flere sjelfegande bönder funnits, på det varmaste uppmanat sina vilseförda bröder att återgå till ordning och lugn. Dessa uppmaningar hafva dock varit förgäfves.

Skulle Riksdagen nu upptaga denna fråga, befarar jag, jag upprepar det, deraf de sorgligaste förhållanden. En stor del af dessa brukare äro till följd af hvad redan föregått, dömde att genast, andra att i slutet af Mars månad afflytta från sina innehafvande hemman. Jag hoppas, att sans och förnuft skola förmå dem att dessförinnan återgå till uppfyllandet af sina skyldigheter; men skulle Riksdagen taga saken om hand, skulle detta inverka olyckligt på dem. Just för dessa arma brukares skull anholder jag, att Kammaren, i stället för att bevilja remiss af motionen, måtte genast afslå densamma.

Herr Bergström: Om falskt mynt befinnes vara i omlopp, åligger det dem, hvilka hafva att vaka öfver upprätthållande af den allmänna säkerheten och ordningen, att efterspana sådant mynt, att när och hvar det anträffas lägga beslag derå, samt att till och med sönderslå detsamma, om sådant erfordras, för att sätta myntet ur cirkulation. Skulle än några

gran äkta myntmetall finnas ingå i det falska myntet, bör sådant icke afhålla säkerhetspolisen från att förstöra detsamma eller åtminstone göra det oskadligt. Det synes mig icke vara ett underskattande af pressens stora betydelse, om man på samhällsideernas, på de sedliga och politiska lärornas område anvisar den samma ställning, som säkerhetspolisen måste intaga till falskt mynt. Om således en osann åsigt i en viss samhällsangelägenhet börjar att blifva gängse, måste det vara pressens pligt att taga en sådan åsigt för hufvudet, att, så att säga, gripa den och göra den oskadlig. Skulle en sådan osann åsigt innehålla ett eller annat sannt moment inträder skyldighet för pressen att fränskilja hvad som kan finnas vara sannt och riktigt, men deremot vräka allt det osanna. Det vare fjerran från mig att från detta rum vilja utslunga någon beskyllning mot den aktningvärda delen af pressen, att densamma i den fråga, som utgör förämål för den hedervärda motionärens framställning, uppsåtligen åsidosatt de pligter och åligganden, hvilka jag ansett pressen hafva att uppfylla; men jag håller före och tvekar icke att här utsäga det, att, om det samhällsvådliga i de oklara och i grunden falska föreställningar, som för ett eller annat år sedan började uppkomma bland frälsebönderna i Skåne rörande deras eller Kronans förmenta rätt till de af dem brukade hemman och lägenheter, och hvilka föreställningar, underhållna af samvetslöse uppviglare, nu mera, såsom en förhärjande moralisk epidemi, gripit omkring sig ända derhän, att lagarnes helgd icke utan genom utomordentliga medel kan upprätthållas, blifvit af pressens organer, särdeles dem i Skåne klart insedt och med styrka bekämpadt; så skulle förevarande motion icke kunnat framkomma. Visserligen anser jag anständigheten fordra att antaga, det motionären med sin framställning åsyftat att lugna oron och besvärja den hotande stormen, men jag befarar högeligen, att hans välmående motion icke skall hafva åsyftad verkan, utan i stället underhålla de irriga föreställningar, hvilka redan åstadkommit och än vidare torde åstadkomma mycket ondt. Om jag än icke vågar påstå, att det är en olycka, att motionen framkommit; drager jag icke i betänkande att förklara, att det skulle varit en lycka, om motionen icke sett dagen.

Men det är tid att ingå i en närmare granskning af motionen och ådagalägga, huru oriktiga dess förutsättningar äro och huru föga de stå tillsammans med det föreslagna slut, hvartill den hedervärda motionären kommit. Den förste talaren har redan ingått i en sådan granskning; men jag ber att dertill få lägga några ytterligare skäl. Motionären börjar sin framställning med att åberopa ett af min granne till höger, Herr Åke Andersson, vid 1868 års riksdag väckt förslag, att vederbörande embetsverk och myndigheter måtte varda förständigadt att ofördröjligen verkställa en allmän och noggrann undersökning rörande den fasta egendom samt de förmåner och rättigheter af hvad beskaffenhet som helst, hvilka blifvit Kronan afhända och på obestämd tid åt enskilde upplättna, på det utrönas måtte i hvad mån och emot hvilka ersättningsbelopp Kronan skulle kunna återvinna hvad den sålunda mistat. Anställer man en jämförelse emellan anmärkta förslag och det af den hedervärde motionären nu väckta; så utfaller en sådan jämförelse obetingadt till fördel för Herr Åke Anderssons förslag. Först och främst utgår detsamma från ett allmängiltigt och aktningvärdt motiv, det nemligen att "enär i då närvarande tid Statens

alla tillgångar hårdt anlidades och i följd deraf skatterna ökades, det vore Representationens oeftergiftiga pligt att icke lemna obegagnade de tillfällen, som förefunnes till fyllande af de stegrade behoven, utan att de skattdragande deraf nedtrycktes". För det andra skulle den föreslagna undersökningen omfatta hela riket och icke, såsom Herr Ola Jönsson hemställt, inskränkas endast till Skåne, hvarigenom Herr Åke Andersson ganska taktfullt undviktit att påtrycka sitt förslag stämpeln af en förhatlig undantagsåtgärd. För det tredje föreslog icke Herr Åke Andersson tillsättandet af en särskild komité utan önskade undersökningen utförd genom vederbörande embetsverk och myndigheter. Dessa hafva i allmänhet i instruktioner och reglementen sig förelagdt att bevaka Kronans rätt, och ett bifall till Herr Åke Anderssons förslag skulle således strängt taget icke inneburit annat än ett ytterligare inskränkt af embetsverkens pligt att återskaffa till Kronan hvad som kunde finnas hafva obehörigen frångått henne. Herr Åke Anderssons motion måste således anses hafva varit i allo lojalare än Herr Ola Jönssons; och den saknade framför allt den egenskap, som så ofördelaktigt utmärker Herr Ola Jönssons, den nemligen att åstadkomma sensation eller att vara, hvad jag skulle vilja kalla den, ett sensationsförslag. Det var således icke motvilja mot det oskyldiga innehållet, utan den innerliga öfvertygelsen, att den föreslagna åtgärden vore till intet nyttig och att hvarje försök att på annan än lagbestämd väg, det vill säga genom laga käromål vid laga domstol, söka till Kronan återvinna hvad hon mistat vore ett återupptagande af de forðna reduktionerna, som föranledde mig i Kammaren hemställa, att Herr Åke Anderssons motion måtte utan förutgående hänvisning till Utskott genast afslås; hvilket ock skedde. Samma yrkande tillåter jag mig äfven framställa i afseende å Herr Ola Jönssons förslag, hvars underlägsenhet mot Herr Åke Anderssons i hänseende till motivering, inre logiskt sammanhang och allmängiltighet ligger i öppen dag.

Den hedervärde motionären förmenar sådan undersökning som den af Herr Åke Andersson föreslagna hafva på grund af sedermera inträffade omständigheter blifvit icke allenast önskvärd utan rent af nödvändig, så vidt fråga vore om förhållandena i Skåne. Hvilka äro nu de omständigheter, de förhållanden, som göra den påkallade undersökningen nödvändig särskildt för Skåne? Eller, med andra ord, hvilket är det faktiska underlag, hvarpå motionären vill bygga? Jo! i korthet följande. Män, hvilkas förfäder och fångesmän sedan uråldrig tid varit i ostörd besittning af och eganderätt till icke allenast innehafvande sätesgårdar, utan äfven derunder lydande bondhemman, hafva med den rätt egare tillkommer till bruk och nyttjande åt andra upplåtit dessa hemman genom kontrakt, hvari stadgats de förbindelser och skyldigheter, brukarne hade att fullgöra, samt de påföljder, som drabbade åsidosättande af dessa förbindelser. Bland desse brukare utbreder sig så småningom den föreställningen, att de, oberoende af den rätt, som kontraktssenligt blifvit åt dem upplåten, äro berättigade bruka och besitta de stadda hemman, ja till och med möjligen äro eller kunna blifva egare till desamma, samt således icke äro pligtige utgöra de skyldigheter, hvilka de såsom godtgörelse för den åt dem upplåtna brukningsrätt åtagit sig och hvilka skyldigheter de nu egenvilligt och egenmäktigt undandraga sig. Hvem vägar väl förtänka den sannskyldige jord-

egaren, att han vill tillgodonjuta den öfverenskomna afgälden af sin egendom, att han af de tredskande utsöker densamma och att han yrkar inträdande af den öfverenskomna påföljden af slik tredska? Motionären har således gjort sig skyldig till ett stort misstag, då han till förklaring af de förhållanden, som skulle göra den föreslagna undersökningen för Skåne önskvärd och nödvändig, åberopat såsom bekant den omständigheten, att "en stor del brukare af hemman i Skåne inlåtit sig i tvist med dem, af hvilka de arrenderat jorden, om *eganderätten* till densamma". Jag fruktar att det skulle röja stor begreppsförvillelse, om man på allvar ville påstå, att böndernas sätt att gå tillväga är att inlåta sig i tvist om *eganderätten*. Det är tvärtom härpå, som de alls icke vilja inlåta sig. Jag känner fall, der godsegaren bönligen uppmanat de förvillade brukarne att till domstol instämma sina anspråk, hvilkas grundlöshet han der genom företeende af sina åtkomsthandlingar ville ådagalägga, men att emellertid ställa sig de ingångna brukningsaftalen till efterrättelse och icke genom ett egenvilligt åsidosättande af desamma ådraga sig brukningsrättens förlust. Sådana uppmaningar, till och med beledsagade af försäkringar, att instämmande af brukarnes *eganderättsanspråk* icke i någon mån skulle störa det goda förhållandet emellan kontrahenterna hafva emellertid nästan öfverallt aflupit fruktlöst. Det är således oriktigt, jag upprepar det ännu en gång, att påstå, att brukarne inlåtit sig i tvist om *eganderätt* eller andra dermed analoga rättigheter. Men förutsatt att sådana tvister verkligen blifvit vid domstolarne anhängiggjorda, så skulle just den omständigheten hafva gjort den ifrågasatta undersökningen icke allenast öfverflödig, emedan den tillbörliga utredningen åstadkommes vid domstolarne, utan äfven olämplig och opassande, emedan det icke anstår hvarken den verkställande eller lagstiftande magten att genom sina förfoganden störande ingripa i rättsförhållanden, hvilka dragits under den lagskipande magtens pröfning. Herr Ola Jönsson synes mig sålunda hafva visat raka motsatsen af hvad han velat visa, eller önskvärdheten och nödvändigheten af den ifrågasatta undersökningen. Lyckligt hade varit, att brukarne hade förfarit så, som motionären oriktigt uppgifver dem hafva gjort, det vill säga instämt sina förmenta *rättsanspråk* till domstolarne; ty om man än utom Kammarne tilltror sig ifrågasätta rättfärdigheten hos Sveriges domare, så skall åtminstone på detta rum ingen oemotsagd och onäpst drista påstå annat, än att Sveriges domare, efter måttet af de insigter och krafter, som blifvit dem beskärda, i alla mål döma efter Guds och Sveriges lag och laga stadgar.

Låtom oss nu öfvergå till ett annat led i den hedervärde motionärens motivering. Han yttrar nemligen: "Det är emellertid tydligt, att, om arrendegifvarne icke hafva *eganderätt* till ifrågavarande hemman och lägenheter, åtminstone i de flesta fallen Kronan lär vara den som har den". Om man vill roa sig med att i öfverensstämmelse med logikens regler uppställa formelt rigtiga omdömen, vare sig af ena eller andra slaget, så är det en sak för sig; men icke får en motionär räkna på något stöd för sitt förslag af ett endast formelt rigtigt omdöme; och motionärens här ofvan citerade yttrande är icke ens formelt rigtigt. För att vara det hade yttrandet bort lyda så här: "Om icke arrendegifvarne hafva *eganderätt* till ifrågavarande hemman; så måste *eganderätten* till-

komma andra än arrendegifvarne"; men af ett sådant formelt riktigt hypothetiskt omdöme kunna icke några praktiska slutföljder dragas. Det är just det som borde visas, att arrendegifvarne icke äro egare; och dock har den hedervärda motionären icke gjort ens försök att ådagalägga sådant. Men det hypothetiska antagandet behöfdes för att kunna inblanda Kronans rätt i förhållandet, och såmedelst skenbart få anledning att föreslå ett ingripande af statsmagterna. Det är just på detta ställe i motionen som den hedervärda motionären slagit den egentliga volten. Han var nödsakad att komma till den åsigten att Kronan vore rätt egare. Det är en föråldrad åsigt, som historia och rättsvetenskap för längesedan utdömt, att all jord ursprungligen tillhört Kronan. I en sådan åsigt må finnas en relativ sanning då fråga är om eröfradt land, hvars jordar af inkräktarnes herrskare utskiftats bland hans följeslagare och vasaller; men den är grundfalsk hvad angår vårt land, der odlingen ursprungligen varit fri, der hvarje hemman och lägenhet, vare sig enskilds eller Kronans, tillkommit genom odlingens eröfringar från vildmarken och der den yngsta landskapslagen, Helsingelagen, ännu innehåller föreskrifter om sättet för den fria odlingsrättens utöfning. Det förefinnes således icke ringaste anledning till motionärens antagande, att i allmänhet Kronan skulle vara egare till ifrågavarande hemman, och med samma antagande faller också enda stödet för motionärens förslag.

Ännu några andra ytliga resonnementer i motiveringen förtjena att framhållas för att få sin dom. Motionären förmenar nemligen statsmagterna böra låta företaga den föreslagna utredningen för att "gifva helgd åt den enskildes eganderätt, der den verkligen finnes". För min del kan jag icke finna annat, än att undersökningen, långt ifrån att förlåna sådan helgd, tvärtom skall betaga all eganderätt den helgd, den annars skulle åtnjuta, om gällande lagar finge oförkränkt tjena till efterlefnad. Förslaget innebär nemligen medelbart ett förklädt angrepp å ej mindre stadgandet i 16 § Regeringsformen, att "Konungen bör låta en hvar blifva dömd af den domstol, hvarunder han rätteligen hör och lyder", än äfven lagens bud i 10 Kap. 14 § Rättegångs-balken: "Tvista män om jord och gods å landet, ehvad det är om eganderätt, besittning och nyttjande, missbyggnad, vanhäfd, afrad, bolstada skäl eller åverkan; det skall allt dömas af den rätt, der jorden ligger". Intet är mera egnadt att injaga egare oro och fruktan, än den af motionären väckta fråga att genom en extraordinär komité underkasta eganderätten granskning; och äfven om en sådan granskning emot förväntan komme att försiggå och äfven om dervid intet finnes vid den granskade eganderätten att anmärka; vore ju dermed för betryggande af eganderätten intet vunnet; ty derigenom vore ju icke afskuren möjligheten, att den granskade eganderätten ändock blefve föremål för klander vid domstol. En slik resultatlös granskning kan, hvad angår eganderättens betryggande, icke i någon mån jemföras med en laga kraft vunnen dom, hvarigenom klander å fång ogillats.

Vidare anmärker motionären, att "det måste dessutom vara med god ordning i allmänhet öfverensstämmande, att en fråga af så vigtig beskaffenhet som den om eganderätten till landets jord jemte andra förmåner och rättigheter blifver behörigen utredd och så tydlig och klar, att någon ovisshet om huru härmed sig förhåller ej må kunna uppstå". Efter ge-

nomläsning af detta resonnement, hvilket uppenbarligen måste gälla *eganderätten till all landets jord*, kan man icke undgå att framställa den frågan, hvarföre motionären funnit lämpligt att föreslå undersökning endast för Skåne; ja, om man läser rätt emellan raderna, endast för de under Skånska sätesgårdar lydande bondhemman. Just denna begränsning af förslaget är en bland de flera omständigheter, som karakterisera det såsom ett sensationsförslag. Icke må någon tro, att man genom sådan undersökning, som den föreslagna, d. v. s. genom statsmagternas tillfälliga, ryckvisa ingripande sörjer för eganderättens betryggande; nej, därför sörjes bäst genom goda organiska lagar om jordeböcker, om fastighetsböcker och inskrifning deri af sakrätt, om urminnes häfd, om prescription å klander i jordafång och mera sådant. Men så fullkomlig kan dock lagstiftningen i dessa delar icke någonsin blifva, att man lyckas afskåra möjligheten af tvister om eganderätt till fast egendom.

Jag tror mig nu hafva visat, att motionen saknar allt inre sammanhang. Den strider äfven mot rättvisans bud, enär den, såsom jag ofvan ådagalagt, åsyftar att förrycka de i lag stadgade former för behandling af eganderättsfrågor. Redan detta innebär ett domfällande af förslaget; ty hvad som strider mot rättvisan, bör aldrig vinna framgång. Kunde än något, som kränkte rättvisan, vara nyttigt och lämpligt; så måste ändock lagstiftaren vid en sådan strid emellan rättvisans principer och nyttans maximer låta allt afscende å de sednare fara. En sådan strid förefinnes dock icke här; ty hvad motionären föreslagit är icke heller nyttigt och lämpligt. Detta framgår till en del af hvad jag redan anfört och än ytterligare af de verkningar, hvilka motionen otvifvelaktigt skall hafva. Långt ifrån att stilla den pågående rörelsen bland de Skånska fräsebönderna, skall förslaget stegra samma rörelse. Långt ifrån att återgå till fullgörande af sina frivilligt åtagna skyldigheter, skola brukarne stärkas i den irriga föreställningen, att de, genom att ensidigt undandraga sig desamma, kunna vinna hvad de åtrå. Långt ifrån att återvända till lydnad för lagen skola de fortgå än längre i sitt trots deremot och derigenom bereda sig och de sina undergång. Se der de sorgliga följderna af den välmenande motionen! Redan innan förevarande motion väcktes hade det kommit till min kunskap, att Herr Ola Jönsson ämnade framkomma med ett förslag af samma syftning, som det förevarande. Detta gaf mig anledning att enskildt tala med motionären och föreställa honom de sannolika, ja! de vissa följderna af att beträda den väg, han nu beträdd. Tyvärr lyckades det mig icke öfvertyga honom; och han har nu att svara för följderna af sitt förslag. Mig förefaller det, att, om motionären åsyftade att förbättra fräseböndernas, eller i allmänhet landboernas vilkor och sociala ställning, han skulle säkrare närmast sig detta mål, om han, i stället för att påkalla onyttiga och otjenliga undersökningar om eganderättsförhållanden, framkommit med bestämda lagförslag i dylik riktning. Att mycket godt äfven på lagstiftningens väg i detta afscende kan uträttas, visa exempel från vårt grannland Danmark. Der tillsattes i slutet af förra århundradet en så kallad Landbokkommission, äfven benämnd den äldre Landbokkommissionen till åtskilnad från en yngre. Frukten af denna komités verksamhet blef en följd af helsosamma lagar, hvarigenom åkerbrukets förbättring, och landets stegrade välstånd mäktigt befordrades.

Vid genomförande af den reform af de danska landboförhållandena, hvars välgörande verkningar spåras än i dag, förlorade man dock aldrig ur sigte den grundsatsen, att aktningen för välförvärfvade bestående rättigheter icke någonsin borde åsidosättas och att framför allt eganderättens helgd utgjorde den osvikliga och fasta grundval, hvarpå man i sitt lagstiftningsarbete borde bygga. Det var förnämligast de tre store statsmännen Andreas Peter Bernstorf, Christian Ditlev Rewentlov och Christian Colbjörnsen, hvilka gäfvö impuls till och genomförde reformen. Minnet af desse tre män, en klart strålande trillingsstjerna, lefver ännu hos danska folket i välsignelse.

På grund af hvad jag haft äran auföra framställer jag nu slutligen det yrkande, att Kammaren måtte, utan förutgående hänvisning af motionen till Utskott, genast afslå densamma.

Herr Grefve Posse: Ehuru icke någon af mina egna landbönder deltagit i de beklagansvärda förvillelser, hvartill, såsom allmänt känt är, en mängd frälsebönder under de Skånska godsens under senare tiden gjort sig skyldiga, har jag dock, i egenskap af administrator för en af Skånes största egendomar, kommit i en för mig obehaglig ständig beröring med dessa upprosmakare, hvarför jag ock af grannlagenhetsskäl icke kan eller bör ingå i någon granskning af nu föredragna motion och dess syftsmål. Likväl, då Kammarens ledamöter svårligen kunna rätt bedöma denna motion, utan att ega en sanningsenlig uppfattning af den rörelse, som enligt motionärens medgifvande framkallat motionen, och då jag bättre än de fleste af Eder, mine Herrar, känner hithörande förhållanden, må det tillåtas mig att göra en, så vidt möjligt är, kortfattad framställning af den historiska gången och utvecklingen af omförmälda rörelse.

I vår provins finnes en person, för detta korporal, som heter Tullberg, hvilken försökt sig i diverse industriella företag och flera gånger kommit i ett obehagligt förhållande till rättvisan. På senaste tiden har han företagit sig att väcka oro bland frälsebönder. För detta stora och som det har visat sig för honom särdeles inbringande ändamål att revolutionera en hel provins, har han förskaffat sig en högst enkel och obetydlig apparat. Denna apparat består nemligen i en slags jordebok, hvilken allmänt går och gäller under namn af den "Tullbergska jordeboken". Huruvida den är någon afskrift eller af Tullberg på fri hand uppsatt, vet man icke. Den hålles nemligen hemlig för hvarje kritisk blick och öppen endast för frälsebönder, hvilka först efter erläggandet af en afgift af 50 R:dr och stundom mera få den oskattbara lyckan att läsa i densamma och naturligtvis på samma gång öfvertyga sig om, att den jord han brukar ingalunda tillhör hans husbonde, utan honom själf. Till biträde vid sin omfångsrika verksamhet har Tullberg vidare antagit en piga vid namn Mätta Mårtensdotter, född under Krageholms gods, och numera öfver hela landet vidt bekant, sedan hon utfärdat en högtrafvande "adress till Sverges konung och folk", hvilken blifvit till trycket befordrad. Denna Mätta är en ganska märkvärdig personlighet och framför allt ett levande bevis på att folkundervisningen på frälsegodsens icke är så dålig, som man velat påskina; ty, skicklig i att läsa och skriva, författar hon icke blott adresser och i allmänhet frälsebönders rättegångsskrifter, utan

uppträder ock i sin födelsebygd, dit hon af Tullberg utskickas och der hon väl känner till alla personer och förhållanden, såsom predikant och folktalare, i sig förenande en slags treenighet af religiös, statsekonomisk och politisk missionär. Genom att sålunda predika för frälsebönderna om deras "obestriddiga rättigheter", öfvertalas de att inställa sig hos Tullberg för att mot en viss afgift få kasta en blick i den märkvärdiga jordeboken. Denna afgift är, som jag nämnde, ingen obetydlighet, och har jag här i min hand ett qvitto, hvori Tullberg erkänner sig hafva emottagit 100 R:dr, för att hjälpa en bonde i Borrieby till eganderätt af det hemman han hitintills haft på arrende upplåtet. Sedan afgiften emellertid är erlagd, börjas trasset med uppsättande af en ansökan, hvori frälsebonden begär att få köpa sitt hemman till skatte. Denna ansökan inskickas till Konungens Befallningshafvande, blir der afslagen, men går vidare alla instanser igenom, alltid rönande samma oblidade öde. Jag tror mig veta, att Kongl. Maj:t redan afslagit 100 till 150 så beskaffade ansökningar. Emellertid är det tydligt, att, så länge frågan befinner sig i detta skick, så länge frälsebönderna på laglig väg söka att tillvinna sig något, hvartill de anse sig ega rättighet, de finnas vara i sin goda rätt, hvilken helt säkert ingen vill förmena dem. Men detta är dock endast ingressen till hvad sedan kommer. Nu få de af Tullberg diariebevis, utvisande att de sökt skatteköp, hvilken, i sig sjelf föga betydande handling, fått den tekniska benämningen frisedel och derjenite uttrycklig föreskrift, att, så vidt de vilja vinna processen, de icke skola låta förmå sig att fullgöra någon af vilkorade arrendeskyldigheter, vare sig i dagsverke eller penningar. Såsom oafvisligt vilkor ålägges dem derföre, att de skola neka till sina namnteckningar, neka till att de haft några skyldigheter att utgöra till sina husbönder, neka till att de någonsin sett eller varit i beröring med dessa senare eller deras betjening, samt att vidtaga alla till buds stående åtgärder för att göra sig juridiskt oåtkomliga — och dessa Tullbergs råd ha de också alla utan undantag följt. Här af har naturligtvis följden blifvit den, att nästan alla blifvit af jordegarne i exsekutiv väg lagsökte och de mest trotsige hufvudmännen bland de tredskande derjemte till domstol instämde under yrkande att, som de vägrat fullgöra sina arrendekontrakt, de måtte från hemmanen vråkas. Sedan de sålunda blifvit lagförde, börja de använda alla möjliga utvägar, som vårt långsamma utsökningsväsende och föråldrade rättegångsordning beklagligen lemnar så rikliga tillfällen till, för att göra rättegångarne så långa som möjligt. När ej detta hjälper, tillgripa de sjelfva alla medel, de ega i sin makt, för att husbonden skall bli bedragen på allt eller åtminstone större delen af sin fordran, genom att skyndsamt afyttra så mycket de kunna af sin egendom. Så t. ex. erhöå jag i Söndags ett telegram med under rättelse, att alla arrendebönderna i en by samma dag utlyst auktion redan till följande dagen å all sin lösegendom, för att på detta sätt undanhålla jordegaren den rätt, som ett i dagarne af domstol emot dem fäldt utslag tillförsäkrade honom. Flera dylika exempel på svek och oredlighet skulle kunna andragas. Det må visserligen förefalla omöjligt, att sådant kan ske, utan att jordegarne komma i annan ställning än som *kärandeparter*, men så är dock verkliga förhållandet, och har jag sjelf, mine Herrar, i detta ögonblick icke mindre än 120 rättegångar med

frälsebönder och är likväl i alla dessa kändepart -- i intet af dessa mål är jag stämd angående eganderättsförhållanden och har ännu icke blifvit satt hvarken i nödvändighet eller ens i tillfälle att under målens behandling förete handlingar, som styrka en eganderätt, hvilken ingen försökt att i laga ordning göra stridig. Med undantag af de misslyckade skatteköpsförsöken är hela operationsplanen fullkomligt passiv, så länge tvistefrågorna dväljas hos embetsverken.

Man har sagt, att anledningen till en så storartad rörelse inom en så vidsträckt provins som Skåne omöjligen kan ligga endast i en bedragares uppviglingstörnäga. Det är visserligen möjligt, att äfven andra medverkande orsaker finnas -- jag vill af förut antydda skäl för närvarande ej ingå i någon kritik deröfver -- men äfven om så skulle vara, så är det med bedröfvelse jag söker efter anledningen till det faktum, att omkring 250 familjefäder, hvilka förut varit som hederliga medborgare ansedde, plötsligt uppträda och neka till sina namn, icke blott genast då de blifvit lagsökte, utan fortfarande sedan de redan blifvit genom afhörde vittnens berättelse lagligen öfvertygade att hafva undertecknat återopade kontrakt, och vidtagit alla deraf härflytande olagligheter. Hvad är väl orsaken härtill? Är det bristande folkupplysning? Omöjligt! Jag t. ex. disponerar egendomar inom 23 särskilda socknar. Inom 19 af dessa ligga egendomarne spridda med några hemman i hvarje socken, så att frälsebönderna der endast utgöra en minoritet emot de själfegande åboarne, hvilka således hufvudsakligen besluta angående socknens skolväsende. Har godsegaren skyldighet att i dessa kommuner, der han icke ens eger rösträttighet, upprätthålla skolorna; är det hans fel, om skolorna här äro dåliga; och hvarföre hafva icke, om så skulle vara förhållandet, folkskoleinspektörerna derom gjort någon anmälan? Af de öfriga fyra socknarne ligga tre under hufvudgårdar, och der äro folkskolorna i fullgodt skick, den fjerde socknen består uteslutande af frälsehemman på 10 år utarrenederade till bönder; men dessa äro sjelfva, oberoende af jordegare, ensamt röstberättigade i kommunens angelägenheter. Skolan i denna socken har till följd af åboarnes motvilja att för densamma vidkännas kostnader varit i mindre godt skick till dess en nyutnämnd kyrkoherde, sedan han sökt förmå dem förbättra sitt folkskoleväsende men icke lyckats i detta bemödande, hänvände sig till jordegaren, som af egna medel lemnat hvad som för ändamålet var erforderligt. Jag tror icke, att man med fog kan förebrå egarne till de större godsens i Skåne, att de motarbetat folkupplysningen. De hafva tvärtom ofta nog fått föra rättegångar med de själfegande bönderna för att få skolor i gång. Jag känner flera sådana exempel och deribland ett som ligger mig ganska nära.

Emellertid, för att nu återgå till berättelsen om rörelsens fortgång, så lyckades det Herr Tullberg och Mätta, sedan vinglerierna på förut nämndt sätt kommit i full fart, att erhålla en bundsförvandt, som alltid är redo att ockra på dåliga tendenser och understödja elaka afsigter, jag menar: skandalpressen. När jag uttalar detta ord, ser jag på den rörelse som det bland Eder framkallar, att jag, för att icke blifva missförstådd, bör uttrycka den hos mig alltid lefvande öfvertygelsen, att ett folk för sin frihet och sjelfständighet icke kan ega något säkrare skyddsvärn än en fullständig tryckfrihet. Jag vill äfven derföre för min del lemna pressen all möjlig frihet; men den, liksom allt annat godt, kan missbrukas, och

skandalpressen är en utväxt, som är högst beklagansvärd, men som vi likt allt annat ondt ändock få tåligt fördraga.

Såsom sagdt, Tullberg och Mätta finga en bundsförvandt till att icke blott förleda, utan äfven att preja dessa stackars vilseförda frälsebönder. Prejeriet blef häromdagen händelsevis uppdragadt, då en af skandalpressens korrespondenter, eller möjligen kolportör, i öfverlastadt tillstånd kommit att lemna ifrån sig handlingar, som visade, att han hade i uppdrag att från en del af dessa så kallade utarmade frälsebönder skicka till en skandaltidning i Stockholm sammanskjutna omkring 300 R:dr. Det påståendet, att skandalpressen understött böndernas olagliga tilltag måste jag gifva skäl för. Jag förmodar dock, att de flesta af Eder, mine Herrar, som läst alsterna af denna press, icke kunnat undgå iakttaga, huru den gång på gång helt oförtydligt tillstyrkt bönderna att fortfara med att vågra fullgörandet af sina förbindelser. En skandaltidning i Skåne, således nära skådeplatsen för de bedröfliga tilldragelserna, har förra året i nästan uttryckliga ordalag uppmanat bönderna till tredskande; "de skulle nog till slut få rätt", menar tidningen, "åtminstone någon förändring i sin beklagansvärda belägenhet, om blott de stodo på sig". Vi se dagligen att skandalpressen icke försummar något tillfälle att väcka de Skånska arrendeböndernas uppmärksamhet på nödvändigheten att hysa det största misstroende till sina husbönder; ty dessa äro, som orden lyda, slaffförtryckare, som på allt sätt behandla bönderna illa, och som icke ega någon aktning för deras människovärde. Jag för min del kan icke annat än finna det löjligt, att en sådan förebräelse för bristande aktning af människovärdet utslungas af dem, som sjelfva göra sig skyldiga till samma förseelse, ända derhän att de lega en offerbock, som emot viss, kontraktsenligt bestämd, godtgörelse skall underkasta sig det lagens straff, som kan följa på de förbrytelser och lagöfverträdelser vederbörande ämnar att begå. Äro de icke en karrikatur på moralpredikanter, dessa Herrar, som af egen magtfullkomlighet sätta sig till doms öfver allt, häna och förkättra allt, men försigtigtvis sätta sig icke högre, än att de i nödfall kunna gömma sig bakom den ansvariges rygg? Om vi kanske också icke böra, såsom lagstiftare, upphäfva detta ansvaringsystem, må det väl dock tillåtas oss, såsom människor, att deröfver uttala vårt ogillande.

Sedan nu, såsom nämndt är, rörelsen fått en ny bundsförvandt, och triumviratet vunnit ett beklagligt förtroende, tog rörelsen alltmäta till och började blifva temligen allvarlig. Det visade sig snart, att, då till exempel ett slutligt utslag fallit och de lagliga myndigheterna på grund af detsamma ville verkställa vräkning, vederbörande satte sig till motvärn och vägrade underkasta sig myndigheternas åtgärder. Ja, det har till och med gått derhän, att militär måst tillkallas för att biträda kronobetjeningen; men sedan denna gått sin väg, ha bönderna brutit sig in igen i gårdarne och åter tagit i besittning, hvad man på laglig väg dem afhändt. En sådan beklaglig sinnesstämning hos dessa bönder bör man sannerligen icke uppmuntra till att fortlefva; ty det kunde lätteligen leda till ett inbördeskrig i Skåne, och om äfven under sådana penningarne stanna iuom landet, så är detta dock en allt för svag tröst.

Redan i början af mitt anförande yttrade jag, att jag icke ville inlåta mig i något bedömande af motionen och dess syfte. Jag slutar med

att uttala, det jag är fullt förvissad, att ingen högre än denna Kammare vet att uppskatta och bära aktning för eganderättens helgd. Här finnes ingen, som ej är öfvertygad om, att första villkoret för samhällets bestånd och välbefinnande är eganderättens fridlysthet. Och likasom jag vet, det ingen af Kammarens ledamöter uppsåtligen kör sin plog för nära sin grannes teg, är jag förvissad, det Kammaren alltid skall afvisa hvarje försök till en kränkning af eganderätten; Jag tackar Gud, att kunna älska ett fädernesland, der det alltid har och alltid skall fordras af hvarje hederlig medborgare att han bär aktning för det budet: Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet, Friherre af Ugglas: Herr Talman! Mine Herrar! I den nu förevarande motionen yrkas, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom en komité af dertill skicklige personer låta utreda frågan, om hvilka fasta egendomar jemte andra förmåner och rättigheter som i Skåne blifvit Kronan på det sätt afhände, att Kronan dertill har återvinningsrätt; äfvensom att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla vederbörande embetsverk och myndigheter att lemna denna komité alla de uppgifter och det biträde härutinnan, som hos dem kan vara att tillgå; och sedan en sådan undersökning blifvit verkställd, meddela Riksdagen de upplysningar i ämnet, som på denna väg stått att erhålla.

Då jag, i egenskap af föredragande för Finans-ärenden, haft att handlägga åtskilliga frågor, som uppenbarligen afsedt detsamma som denna motion, eller den, huruvida icke åtskilliga frälsehemman borde förklaras rätteligen vara kronohemman, har jag ansett såsom min pligt att meddela Kammaren de upplysningar, hvarmed jag möjligen kan stå till tjenst, och äfven något yttra mig i själva saken, för att i min mån bidra att sätta Kammaren i tillfälle att bedöma befogenheten utaf den undersökning, som nu blifvit yrkad.

Till en början ber jag att få i minnet återkalla, att, då i sammanhang med skatteförenklingen fråga uppstått om upprättande af nya jordeböcker för riket, och om den tidpunkt, dit de härför nödiga undersökningarne skulle sträcka sig, genom en Kongl. Kungörelse 23 Maj 1857, hvilken tillkommit på grund jemväl af Riksdagens beslut, stadgads, att, vid den för de nya jordeböckernas granskning skeende jemförelse emellan dessa och de äldre, skola de jordeböcker, som upprättats år 1793 i Östergötlands, år 1797 i Stockholms samt år 1795 i rikets öfriga län, blifva de äldsta, till hvilka jemförelsen utsträcker, samt följaktligen ingen förändring af sådana förhållanden, som uti sistnämnda och sedermera upprättade jordeböcker oförändradt och utan anmärkning iakttagits, ifrågakomma, utan allt sådant, å *Kronans* sida, såsom laga kraft vunnet anses.“ Det vill af ordalydelsen i denna förordning synas att, så vidt Kronans rätt angår, en undersökning af ifrågavarande art ej kan komma att sträcka sig längre tillbaka än till år 1795.

Hvad beträffar tiden efter 1795, ligger den oss så nära, att någon serskild kommission för anställande af undersökning, huruvida hemman äro af krono- eller frälse-natur icke erfordras, utan kan en sådan, om den påkallas, lämpligast företagas af de myndigheter, hvilka hittills haft dy-

lika frågor om händer, och hvilka icke försummat något af hvad dem i detta fall kan åligger, efter hvad jag varit i tillfälle inhemta af de mål af ifrågavarande beskaffenhet, som Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställts. Under den sednare tiden hafva nemligen, såsom en föregående talare anmärkt, hos Konungens Befallningshafvande ingifvits och hos Kongl. Maj:t slutligen fullföljts många ansökningar från arrendatorer af frälsehemman, innefattande begäran om dessa hemmans förklarande för krono samt beviljande af åborätt derå åt sökandena. Jag anhåller att få meddela Kammaren innehållet af dessa ansökningar, sådana de, nästan utan undantag, fullkomligt lika lydande, hos Kongl. Maj:t ingifvits. Deruti har begärts hufvudsakligen, att åtskilliga hemman och lägenheter måtte frånkännas de nuvarande egarne samt under Kongl. Maj:t och Kronan indragas, och att sökandena måtte vardas som kronoåboar antagne och få skatteköpa hemmanen.

Sådana ansökningar hafva hittills ingifvits och af Kongl. Maj:t pröfvats rörande icke mindre än 256 särskilde brukare inom 5 härader af Malmöhus län. Sedan Kammar-kollegium, dit dessa ärenden från Konungens Befallningshafvande närmast fullföljts, deråt egnat synnerlig uppmärksamhet, har det blifvit utredt, att de ifrågavarande hemmanen funnits i jordböckerna upptagna såsom frälse, och att sålunda icke i något enda fall framställningen varit i ringaste mån befogad.

Då det sålunda blifvit visadt, att för tiden före år 1795 ingen vidare undersökning, hvad Kronans rätt angår, bör kunna ifrågakomma, och då vidare de omförmälda ansökningarne af ej mindre än 256 särskilde brukare blifvit pröfvade uti alla instanser och förklarats obefogade, så hemställer jag, hvad som genom en sådan undersökning som den nu ifrågasatta må kunna åstadkommas.

Jag kan slutligen ej annat än instämma med nästföregående talare deruti, att en sådan undersökning, som här ifrågasatts, skulle, om den komme att ega rum, vara egnad att väcka en stor och berättigad oro, då den ytterst berör en bland samhällets heligaste grundvalar, eganderätten; och denna oro skulle säkerligen ej inskränka sig till den provins der frågan blifvit väckt, utan sprida sig äfven derutanför till större eller mindre delar af landet.

Herr Rosenberg: Herr Talman! Mine Herrar! Då jag först hörde denna motion uppläsas, förekom den mig temligen betydelselös. Jag kunde ej fatta den föreslagna gången af frågan och trodde, att förslaget icke skulle leda till stora resultat; men icke ämnade jag ändock sätta mig emot detsamma, utan tillstyrka remiss deraf.

Under diskussionen i dag har den öfvertygelse dock oemotståndligt trängt sig på mig, att denna motion har ett större mål, en högre betydelse än jag förut trott, åtminstone hafva de föregående talarne gjort mera affär deraf än jag hade väntat. Förliedet är "slagtades," såsom man plägar säga, på stående fot en motion af liknande syfte. I dag ger man beröm åt den, och det oaktadt föreslås ett liknande öde åt den nu förevärande motionen. Jag kan likväl ej uttänka, hvaruti dessa motioners farlighet skulle bestå. En talare har visserligen sagt, att tillsättandet af en komité för det uppgifna ändamålet skulle medföra rubbning i egande-

rättsförhållandena. Skulle så verkligen ske, då är ju motionen först berättigad och det ändamål vunnet, som motioner afser, ty dit har ju motionären velat komma.

Jag känner ej dessa förhållanden så noga och vill ej yttra mig härom, men hemställer till de ärade talare, som här tagit herremännens försvar, om saken verkligen är så sjuk och så farlig, att motionen ej ens bör till Utskott remitteras. Har motionen så många fel, som den här blifvit tillvitad, så lärer nog Utskottet afstyrka bifall till densamma. Skulle den deremot innebära något af verklig betydelse, äfven om detta ej blifvit framställt i fullständigt juridisk form, synes den mig ej för denna brist böra genast afslås.

Jag har hört åtskilliga berättelser om orsakerna till det öfverklagade tillståndet i Skåne. Deribland har äfven nämnts den mycket omtalade Tullberg. Honom känner jag ock. Han bor icke långt ifrån mig; men skulle han vara den enda eller förnämsta orsaken till hela denna rörelse, då, mine Herrar, skulle jag blygas att vara Skåning. Bra lågt skulle i sanning Skånes befolkning stå, för att en afskedad korporal så skulle kunna sätta den i rörelse! Nej! vi måste söka orsaken till all denna oro djupare.

Är ämbaret fullt, behöfves endast en droppe till, för att innehållet skall flöda öfver. Likaså, då missnöjet är allmänt, behöfves det endast en ringa gnista för att tutta på och bringa det till utbrott. Hvarföre har ej denne Tullberg kunnat orsaka revolt på alla gods i Skåne? Jo! derföre att förtroendet emellan jordegarna och deras arrendatorer ännu ej är brustet öfverallt. Jag vet till och med frälsebönder, som äro lyckligare än åtskillige skattebönder. Så är till exempel i min församling tallet med frälsebönderne under det Gyllenstjernska fideikommisset. Ibland dem har väl Tullberg äfven försökt att utsprida sina satser, men den ringa uppståndelse de uppväckte lugnades snart, sedan några förnuftiga ord blifvit talade med bönderna.

Nej! — jag upprepar det — orsaken till denna rörelse ligger något djupare. Jag ämnar dock ej upprepa hvad föregående talare härom yttrat.

Den förste ärade talaren ingick i så omständliga bevisningsgrunder, som om Kammaren sjelf varit den föreslagna komitéen. Här är dock för det närvarande endast fråga derom, huruvida motionen bör remitteras till Utskott, d. v. s. om den skall anses förtjent att något påaktas, eller om den bör genast afslås. För min del påyrkar jag remiss, och att Utskottet må taga motionen om hand. Kan af Utskottet efter samvetsgrann pröfning intet göras vid saken, så måste man likväl i motionen se ett nödrop ifrån en tryckt befolkning, som sökt att på något sätt framföra sin talan.

Jag vill ej bemöta hvad här blifvit ordadt om folkbildningen och ej heller det som sagts om folkskole-inspektörerne. Att det ej står rätt till, derom ligger dock beviset nära till hands. Då folket är nedtryckt af arbete åt andra, då det måste sköta sina egna arbeten om söndagarne, då människorna icke känna några högre behof än de rent djuriska att äta, hvila och lyda, då synes det vara bevis nog, att det ej står rätt till med folkbildningen, att den ej är sådan den borde vara. Jag yrkar för min del, att motionen måtte remitteras till Utskott.

Herr Jöns Pehrsson: Den siste talaren har så grundligt utredt saken, att jag kunde åtnöja mig med att instämma med honom. Men då en föregående talare framhållit orsaker till den omtalade rörelsen, hvilka jag tror ej vara sanna, har jag endast velat nämna, att jag vet en bättre förklaringsgrund för densamma än den förskräcklige Tullberg, nemligen de lättade kommunikationerna och företrädesvis Ystad—Eslöf-banan, som underlättat spridandet af upplysning äfven till de olycklige hofveri-bönderna.

Ingen människa med sundt förnuft kan väl biträda åsigter, sådana som hysas af dessa vilseförde, men ingen folkets man kan heller vilja undertrycka ett förslag, så oskyldigt som det förevarande, det jag anser för ett godt sätt att stilla oron och på upplysningens väg förmå sessionaterna att iakttaga ett humanare och billigare sätt vid behandlingen af sina arbetare.

Jag vill slutligen endast gifva herrar godsegare och äfven Herr landshöfdingen ett godt råd, nemligen att afkläda sig åtminstone en del af sina herrligheter och sörja mera för folkbildningen i stället. Då skulle tillståndet snart blifva bättre.

Herr C. Treffenberg: Herr Talman! Mine Herrar! Jag hade ej tänkt begära ordet för att yttra mig i denna fråga, men Greive Posses anförande har bestämt mig för att anhålla att få något litet taga Kammarrens uppmärksamhet i anspråk.

Jag uppskattar högt den ädla harm och den frimodighet, hvarmed Herr Grefven afslöjat de egentliga orsakerna till det beklagliga förhållandet i Skåne, men jag har dock ej kunnat undgå att finna hans anförande innebära en betänklig afväg från stadgandet i 90 § Regerings-formen och anser mig fördenskull böra deremot nedlägga en allvarlig protest.

Nämnda § lyder nemligen, såsom vi veta, sålunda: "Under Riksdagens, dess Kamrars och Utskotts öfverläggningar och pröfning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarne bokstafvigen föreskrifva, komma frågor om embets- och tjenstemäns till- och afsättande, regerings- och domare-magternas beslut, resolutioner och utslag, *enskilda medborgares* och korporationers *förhållanden*, eller verkställigheten af någon lag, författning eller inrättning."

Då jag nu en gång fått ordet, ber jag att äfven få yttra något angående hufvudsaken. Dermed hänger så ihop (och den värde motionären torde noga beakta detta), att frågan i sjeliva verket innebär alldeles detsamma som en motion, att Riksdagen ville besluta att anställa undersökning till utrönande med hvad rätt motionären sjelf besitter sitt hemman. Hvad skulle motionären säga härom?

I föregående plenum förevar en motion om åstadkommande af en evig fred. Med afseende på de stora moraliska intressen, som voro rästade dervid, belönades denna motion med att remitteras till tillfälligt Utskott, oaktadt de flesta bland då uppträdande talare tycktes befara, att det ädla syftmålet med motionen ej på denna väg skulle kunna vinnas.

Den nu föreliggande motionen åter synes afse evig ofred eller inbördes krig, och den uppmuntran, en sådan motion förtjenar, synes endast vara den att ej röna ens ett så pass stort bevis på välvilja som remiss

till Utskott, hvarför jag för min del yrkar, att ifrågavarande motion måtte genast afslås.

Herr Hierta: Herr Talman! Mine Herrar! Till en början anhåller jag att få fästa den siste talarens uppmärksamhet derpå att, enligt hvad jag af en lång erfarenhet tror mig känna, aldrig inom Svenska Representationen den omförmälda 90 § Regeringsformen tillämpats på det sätt, han synes hafva föreställt sig, nemligen att man ej skulle vara berättigad att under diskussionen ens vidröra något af de i denna § uppräknade ämnen, utan så att dessa ämnen icke gjorts till föremål för Riksdagens öfverläggning och pröfning, en skilnad som torde vara värd att iakttaga.

I fråga om den nu föreliggande motionen hade jag efter de utförliga framställningar, som här blifvit gjorda, icke ämnat yttra mig och skulle ej heller hafva begärt ordet, derest jag icke ansett mig böra till denna Kammares goda omdöme hemställa, huruvida saken verkligen är sådan, att den, såsom Herr Rosenberg sagt, bör af *Riksdagen* påaktas. Såväl han som den föregående talaren hafva icke yttrat sig om sjelfva motionens innehåll. Tillräckligt torde deremot hafva blifvit påpekadt, att egentliga anledningen till motionens framkomst ligger deri, att en del af de Skånska frälsebönderne sucka under ett betryck, deruti man på detta sätt velat åstadkomma lindring. Men jag vill ej dölja, att jag högeligen befarar, att detta dock skall befinnas vara något helt annat än hvad motionen innehåller, och att rättelse i det öfverklagade förhållandet ej gerna står att vinna på den väg, man nu beträdd. Jag vill väl ej bestämdt påstå, att man ovilkorligen är bunden af den preskriptionstid, Herr Statsrådet Ugglas omnämnt, så att ej eganderättsförhållandena före år 1795 skulle kunna blifva föremål för en undersökning, emedan jag tror, att, om Kronan egde rätt till några Skånska hemman, och om brukarne af dessa genom missbruk och eganderättens öfvergång i enskildes händer kommit i en skef och orättvis belägenhet, det vore möjligt för statsmagterna att häruti inbegripa och träffa nya bestämmelser, fullkomligt oberoende af någon preskriptionstid. Dock torde man vara berättigad att fordra, det några skäl framläggas för vidtagande af sådana åtgärder, hvilket likväl, så vidt jag kunnat finna, ej skett i förevarande motion. Jag är öfvertygad, att motionen blifvit väckt i den bästa afsigt, likasom jag antager, att den stora mängd af vilseförda personer, hvilka nu äfventyra hela sin timliga välfärd, handla i en tro på sin goda rätt, som hos dem nästan öfvergått till fanatism. Men — jag upprepar det ännu en gång — för Riksdagens ingripande synes dock fattas giltiga skäl. Här står nemligen i premisserna till motionen: "Det är emellertid tydligt, att om arrendegifvarne icke hafva eganderätt till ifrågavarande hemman och lägenheter, åtminstone i de flesta fallen Kronan lär vara den, som har den. Och bör det fördenskull tillkomma statsmagterna att låta anställa utredning af dessa förhållanden."

Jag håller med motionären derom, att, om det vore tydligt, att arrendegifvarne icke hade eganderätt till sina hemman, så vore motionen berättigad.

Men

Men detta är likväl icke visadt, och det ehuru man synes vara befogad att af en representant, som uppträder i sådana ämnen, fordra att han uppgifver giltiga skäl för sina antaganden.

Det heter vidare i nämnda premisser: "Det måste dessutom vara med god ordning i allmänhet öfverensstämmande, att en fråga af så vigtig beskaffenhet som den om eganderätten till landets jord jemte andra förmåner och rättigheter blifver behörigen utredd och så tydlig och klar, att någon ovisshet om huru härmed sig förhåller ej må kunna uppstå." Men icke ett enda ord i motionen angifver, att det finnes något verkligt skäl för den yrkade undersökningen. Derföre tviflar jag ock, huruvida det kan vara med Kammarens värdighet öfverensstämmande att efterkomma en önskan, för hvilken intet skäl blifvit framlagdt. Jag öfverlemnar emellertid åt motionären, för hvilken personligen jag lyser stor aktning, att under den fortsatta diskussionen uppgifva antagliga sådana, då jag för min del ej skall sätta mig emot motionen. Men om ej detta lyckas honom, hemställer jag, huruvida han icke lämpligast borde återtaga sin motion. Ehuru jag ej vill motsätta mig remiss deraf, tror jag nemligen, att tiden härigenom endast förspilles, och att en sådan åtgärd skulle innebära bevis mera på Riksdagens undseende än på skarpsinnighet.

Herr Ola Jönsson: Ehuru jag af fullt giltiga skäl helst skulle velat undvika att taga del i förevarande diskussion, så måste jag likväl egna några ord till besvarandet af de många anmärkningar, som riktats emot min motion.

Man har att börja med emot densamma annärkt, att den icke ginge ut på något annat än tillsättande af en ny reduktionskomité. Namnet gör nu föga till saken; och det står hvar och en fritt att välja hvilket han behagar; men enligt min tanke är benämningen "reduktionskomité" alldeles oberättigad, enär mitt förslag ej åsyftar annat än en undersökning till vinnande af upplysning derom, hvilka hemman eller andra rättigheter och förmåner, som Kronan har den verkliga eganderätten till. Jag föreställer mig ock att om de nu varande förmenta egarnes rättsanspråk finge vika för Kronans, så skulle deraf icke uppstå någon annan och svårare följd, än att Kronan kunde göra anspråk på skatteköpskilling för hemmanen.

Man har sagt, att motiveringen till mitt förslag är obestämd, full af häntyndningar m. m. sådant. Det är svårt att vara domare i egen sak; men jag kan icke för min del finna, att dessa utlåtanden äro grundade. Jag har sökt hålla mig till saken allena. Jag har med lätt hand vidrört förhållandena i Skåne. De tala också för sig själva.

Man har vidare påstått, att de beklagliga misstörhållandena i denna provins icke hade något gemensamt med en eganderättstvist eller borde föranleda den undersökning jag påkallat. Det är likväl ett faktum, att brukarne öfverallt börjat med att begära skatteköpa sina hemman; och hvad är detta annat än en eganderättsfråga? I sammanhang härmed vill jag erinra, att de högtidliga traktater, som, enligt föregående talares yttrande, skulle hafva garanterat den nuvarande eganderätten, icke hindrat dess lagliga undanröjande: flera rättegångar i fråga härom hafva nemligen blifvit afgjorda till förmån för brukarne; och sådant leder naturligt nog

till den slutföljd, att enahanda förhållande kan existera på flera ställen, och att personer innehafva hemman, till hvilka de efter närmare undersökning måhända skola finnas oberättigade. Jag känner t. ex. ett hemman i Sörby i Vestra Göinge härad, som 1854 fränvanns sin så kallade egare. Fem hemman i Jerrestads härad förklarades i sista instansen för kronohemman; och det finnes antagligen flera, som ej blifvit skatteköpta, och likväl innehafvas såsom under full eganderätt.

Den första ärade talaren yttrade, att under den Danska tiden missbruk möjligen egt rum, men att på sednare tiden, ingen anledning till anmärkning förefunnes. Häri ligger onekligen ett erkännande att missbruk varit för handen, och deri äfven innesluten deras *möjliga* tillvaro äfven efter nämnda tid.

Jag har nu ej velat annat än att en komité måtte tillsättas för uppdragande af dessa *möjliga* missförhållanden. Man säger visserligen, att den icke skulle kunna åstadkomma någonting, men det förefaller åtminstone mig ganska sannolikt, att, om komitéen bildades af skickliga och insigtsfulla personer *med god vilja*, resultatet icke skulle blifva tvifvelaktigt, helst de uti Kammar-kollegium troligen skulle finna materialerna till sitt verk helt färdiga. Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet har väl förmenat, att den ifrågasatta undersökningen lämpligen borde öfverlemnas åt myndigheterna, men det skulle verkligen förvåna mig om icke dessa i sina löpande göromål skulle hafva sysselsättning nog, för att ett så omfattande, nytt arbete *lämpligen* skulle kunna dem påläggas. I allt fall skulle i sådan händelse en oändlig tidsutdrägt tvifvelsutän blifva det närmaste resultatet af undersökningen.

Man har klandrat, att den föreslagna åtgärden vore inskränkt till Skåne, och ej omfattade hela landet. Jag hade verkligen till en början tänkt att föreslå något sådant; men de i ögonen fallande svårigheterna, som äro förbundna med en sådan undersökning, afskräckte mig derifrån. Det torde dessutom ej kunna förnekas, att Skåne i ifrågavarande afseende befinner sig i ett undantagstillstånd, och att förhållandena derstädes i högre grad än i det öfriga riket påkalla något åtgörande. Skulle man sedermera vara böjd för undersökningens utsträckande till det öfriga landet, så möter ju därför intet hinder.

En aktad ledamot har yttrat sig om vissa personliga förhållanden, såsom rörande skandalpressen, och hurusom en tidning, tillhörande denna afart af pressen, erhållit ett penningebelopp af frälsebönderna för att föra deras talan. Jag vill ej vidare ingå på det ämnet; jag har dertill ingen skyldighet, måhända ej ens rättighet; men jag vill dock hemställa till den ärade ledamoten, om han ej försport, att äfven från *annat* håll än från frälsebönderna penningar blifvit vissa tidningar tillsända i och för den omtvistade saken. I förbigående må jag tillägga, att pressen liksom allt annat menskligt kan vara till godo och till ondo, och att jag till det förra räknar det, att den ur mörkret framdrager åtskilliga saker, hvilka på annan väg aldrig skulle kommit till allmänhetens kännedom, fastän de på det aldri närmaste röra dess väl eller ve.

Jag vill ingalunda bestrida, att frälsebönderna i månget och mycket handlat orätt och oförståndigt. De hafva försökt en väg, der ingen väg fanns. Orsaken är, enligt mitt förmenande, ingalunda tvifvelaktig. Den

ligger i deras okunnighet, brist på insigt och upplysning. I det härads, som jag har äran representera, finnas ock frälsegods och brukare, men jag trotsar någon Tullberg i världen, att locka dessa sednare till sådana åtgärder som de, hvilka i södra Skåne spridt så mycken oro och framkallat så många olyckor. Skälet dertill är, att de äro något så när bildade och upplyste så väl i afseende på sin rätt som sina fördelar.

Under diskussionen har man lagt synnerlig vikt derpå, att om det blefve bekant, att Riksdagen tagit saken om händer eller lånat sitt öra åt frälseböndernas klagan, de derigenom endast skulle stärkas i sitt motstånd och dymedelst ny och förökad oro i sinnena uppkomma. I motsats härtill hyser jag den bestämda öfvertygelsen, att om det blir bekant, att statsmagterna vidtagit någon åtgärd för utredande af de stridiga anspråken, bönderna häraf skola känna sig lugnade och återgå till sina kontraktsenliga förpligtelser i afbidan på det slutligen afgörande domslutet; och det synes mig till och med, som om godsegarne och sjelfva länets höfding skulle känna sin ställning angenämare på sådant sätt, än hvad de hittills haft anledning till, då de mot sina underlydande nödgats anlita strafflagens hot.

Slutligen kan jag ej med tysthet förbigå det bibelcitrat, som en talare funnit tillfälle att inflicka i diskussionen. Äfven jag känner budordet "Du skall ej hafva lust till din nästas gods"; men jag tillåter mig att till den ärade talarens omdöme hemställa, huruvida icke äfven ett annat och ännu förnämligare bud i denna fråga har sin fulla tillämpning, det som lyder: "Du skall älska din nästa, såsom dig sjelf."

Min motion må röna hvilket öde som helst, det skall jag med fullkomligt lugn åse; men nog synes mig saken vara af den vikt, att motionen icke bör vägras remiss; derom jag alltså värdsamt anhåller.

Herr Hessle: Jag har begärt ordet derföre, att jag ej hört någon föregående talare fästa uppmärksamheten derå, att en af Kongl. Maj:t tillsatt komité föreslagit upprättandet af s. k. fastighetsböcker för hela riket och att i dessas upprättande med nödvändighet ingår äfven noggrann undersökning om eganderätten till fastighet. Den i motionen omhandlade sak är således redan tagen om hand af statsmagterna; och jag hemställer vid sådant förhållande, om det kan anses lämpligt, att genom en särskild komité ingripa på sidan af en mera omfattande och följdriktig undersökning.

Jag tror dessutom att Riksdagens uppgift är att akta och värda de lagar som finnas, tilldess de i stadgad ordning kunna blifva ändrade, men ej bör och ej kan den, såsom motionen åsyftar, vidtaga en åtgärd, som, på sidan af stadgad rättegångsordning, ingriper i den enskilda eganderätten, hvarföre äfven jag anhåller om afslag å motionen.

Herr Björck: Det har varit af stort intresse att åhöra den utredning, som från olika synpunkter egnats förevarande fråga af talarne från det landskap, som den närmast rör. Den aktade Kammaren kunde emellertid häraf henta anledning till det billiga anspråk, att öfrige ledamöter så litet som möjligt rörde vid saken; och för min del skulle jag ock villigt efterkomma detta anspråk, om man ej under diskussionen uppgifvit vissa

skäl och orsaker till den beklagliga rörelsen bland de Skånska frälsebönderna, som jag har svårt att finna giltiga eller antagliga.

Jag kan nemligen ej tänka mig, att en enskild person i den samhällsställning, som den ofta omtalade Tullberg, skall kunna inom ett stort område åstadkomma en sådan rörelse, som den ifrågavarande, derest elementerna dertill icke förut i rikt mått varit för handen. Äldre och djupare anledningar till missnöje måste hos den Skånska frälsebonden hafva förefunnits, och det är i afseende på dem som jag går att i korthet yttra mig.

Det förhåller sig så med de nuvarande samfundsförhållandena i allmänhet och särskildt de med jordbruket sammanhängande, att de uppvuxit på det förgångnas grund och i sin hela utveckling blifvit bestämda af den riktning och det skaplyne, de sålunda bekommit. Förhållandet emellan arbetsgifvare och arbetstagare på landet utgör måhända det mest slående bevis härpå. Jag tror nu visserligen, att det icke i allmänhet är möjligt och måhända ej heller välbetänkt att genomlagar söka på en gång omhulda sådant, som jemväl ingriper i den enskilda rätten; men historien visar, att det gått för sig, att genom nya, mera humana lagstadganden hastigt nog göra slut på det våld och de orättvisor från arbetsgifvarnes sida, som medeltiden fostrat; äfven då de af de berättigade omfattats med förkärlek. Om man kastar en blick på det sednaste århundradets politiska tilldragelser, skall man finna, att öfverallt, hvarest samhällena hafva utbytt ett despotiskt styrelsesätt emot fria, representativa former, det har varit statsmagternas första omsorg, att omskapa berörda viktiga rättsförhållanden, och att "på lagstiftningens väg" befria arbetstagaren från alla dessa tunga och förnedrande tjänstbarheter, med hvilka han tillföre var öfverhopad. Så har skett i Tyskland, Ungern och Österrikes öfriga kronländer.

Jag vågar säga att vårt land hållit sig utanför denna allmänna rörelse. Under såväl detta som närmast föregående århundraden skall man förgäfvets i vår lagstiftning efterforska några stadganden, som skydda jordarbetaren emot det förtryck och de kränkningar af flerfaldig beskaffenhet, som af lätt förklarliga skäl jordegaren är i tillfälle att emot honom utöfva. Orsaken härtill ligger — huru egendomligt det än kan låta — deruti, att Sverige af ålder varit ett konstitutionelt land, uti hvars representation allmogen, juridiskt och formelt taget, haft lika mycken rätt och talan som öfriga samhällsklasser. Och om nu i verkligheten denna allmoge icke haft insigt eller inflytande nog att på lagstiftningens väg undanrödja de ofvan antydda missförhållanden, så har man kunnat säga, att den gått in på deras bibehållande, att alla varit ense derom, och att man alltså icke vidare behöfde befatta sig med det trätöfröet. Ehuru allt mera och mera oförenligt med tidens anda och samhällets utveckling i öfrigt, har på sådant sätt ett odrägligt missbruk framlefvat till den dag som är; och vi befinna oss ännu på den punkt, att vi måste börja på nytt med en fråga, som rätteligen bort för längesedan vara bragt i sin rätta ställning.

Man må ej säga, såsom i en eller annan tidning blifvit yttrad, att här är fråga endast om ett vanligt fritt aftal, såsom om ränta på försträckning, om pris för kött eller spanmål. Framförallt är det för menniskan af vigt, att hon kan lefva på sitt arbete och sin torfva någorlunda

drägligt och med utsigt att genom omtanka och ihärdighet kunna ernå något bättre än det hon har. Hofverisystemet tillstädjer icke sådana välgörande och nödvändiga illusioner; om det ännu till någon del finnes kvar, måste det derföre ovilkorligen genom lagstiftningen utrotas.

Man har nu visserligen försäkrat, att det längesedan kommit ur bruk. Jag känner, för min del, föga till förhållandena i Skåne; men af offentliggjorda handlingar, af kontrakter emellan godsegare och frälsebönder, som kommit under allmänhetens ögon, har jag blifvit förd på vissa funderingar; huru med riktigheten af denna försäkran förhölle sig. Ty det må vara sannt, att dessa kontrakter haft till sitt skenbara syfte att upphäva den obegränsade dagsverksskyldigheten, eller hofveriet, och att fixera en viss bestämd ersättning härför, en arrendeafgift till visst belopp; men å andra sidan är det lika visst, att dessa kontrakter hafva innehållit en mängd andra stipulationer af så obestämd och farlig beskaffenhet, att derigenom det blifvit lagdt i jordegarens hand, att efter eget skön, när som helst, fullkomligt lagenligt kunna uppsäga brukaren och låta vråka honom från hemmanet. Denna sjelftagna rätt att när som helst kunna tillintetgöra ett aftal, på hvars fortvaro en annan grundat sin framtid, har ådragit sig min synnerliga uppmärksamhet; och jag anser att det tillkommer den lagstiftande myndigheten att häri åvägabringa rättelse, så att arbetaren må vara skyddad i besittningen af sin torfva, så länge han fullgör vissa, *noggrant* bestämda och begränsade förpligtelser.

Men om än den representant från Skåne har rätt, som sagt att den ifrågavarande rörelsen har sin allmänna grund i nu antydda förhållanden, tror jag likväl att till densamma gifves en mera särskild orsak. Jag hemtar anledning dertill af något som i dag yttrats. Den förste ärade talaren, för hvars fullständiga, samvetsgranna och tvifvelsutan riktiga framställning Kam-maren måste stadna i största förbindelse, har förmålt, att den gamla Danska adeln i Skåne fått sina hemman sig *anslagna* redan före Skånes förening med Sverige. Men frågan är, om sådana anslagna gods i verkligheten besutits eller innehafits under fullständig *eganderätt*, sådan man här i Sverige förstår med detta uttryck. För min del tror jag god anledning förefinnas att antaga, det en mängd och till en del betydliga inskränkningar i dispositionen rörande dessa anslagna hemman varit stadgade eller åtminstone gällande; hvilket jag slutar deraf att dylika inskränkningar i Danmark under de följande århundradena tid efter annan inskräptes. Jag vill erinra mig, att bland dessa författningar förekommer en, utgifven under loppet af 1750-talet, hvori godsegaren förbjudes att afhysa sina bönder från hemmanen, eller att lägga så mycket som ett kappland jord från bondens hemman under sitt eget bruk.

Denna grundsats, att bonden egde sitta orubbad på sitt hemman utan inkräkning från jordegarens sida, har i Danmark spelat en stor rol. Det var på den, som den Danske bonden stödde sig, då han begärde lösa till sig jorden eller behålla densamma utan erläggande af den bestämda afraden.

Enligt min öfvertygelse är det just den från dessa förhållanden härflytande, ännu hos den Skånska frälsebonden kvarlevande föreställningen om rätt att sitta kvar på hemmanen, som närmast gifvit anledning till de nuvarande rörelserna och spridt dem så vida omkring. Från uråldriga

tider har den Skånska frälsebonden haft samma ställning och samma rätt som den Danska; men under det den sednare fått sin rätt erkänd och hägnad, samt på densamma kunnat grunda än ytterligare anspråk, hvilka jemväl blifvit tillgodosedda, har deremot den Svenska bonden i sin rättsliga ställning väsendtligen skridit tillbaka. Insigten härom, den jemförelse han har så lätt att anställa med förhållandena på andra sidan sundet har icke kunnat förfela, att frankalla missmod och förbittring och att utgöra en ständig källa till sådana slitningar och oroligheter som de nu pågående.

Jag har velat uttala detta såsom en varning för dem, hvilka icke haft omdömen stränga nog i fråga om frälsebönderna, att betrakta saken ur en mildare synpunkt, samt i allmänhet såsom en uppfordran, att icke ytterligare låta århundraden gå förbi utan att söka bättra de brister, hvarmed den nuvarande lagstiftningen i ämnet onekligen är behäftad.

I öfrigt tillåter jag mig fästa uppmärksamheten vid den å bane bragta frågan om frälseböndernas forum i förevarande tvist. Man säger: "låt dem gå till domstolen, och de skola få sin rätt!" Men hafva vi verkligen domstolar för detta fall? Vi hafva det *icke* och skola antagligen på länge ej få det, oaktadt för min del jag gjort mitt till för att genomföra den mening, det frågor af denna beskaffenhet böra handläggas af de vanliga domstolarne. För närvarande är det icke de, utan Kammar-kollegium, som med sådana frågor skall taga befattning. I sin enklaste form kan nemligen den till grund för alla rörelserna liggande tvistefråga uppställas sålunda: äro de ifrågavarande hemmanen kronohemman eller icke? Men denna fråga kan icke underställas domstols behandling, så länge Kammar-kollegium har sig anförtrodd pröfningen af allt som rör fastigheters olika jordnatur. Enligt min åsigt ligger häri ett stort fel. Kronan har ej velat underkasta sig att hänskjuta sina tvistemål under de vanliga domstolarne; men en gång måste det nödvändigt komma derhän. För närvarande, då jordeböckerna ej äro slutligen fastställda och någon preskription emot Kronan får göras gällande, och då man ej kan leda sina anspråk i bevis inför sin vanliga domstol, utan nödgas vända sig till en auktoritet, inför hvilken det åtminstone för menige man är omöjligt att med samma frihet, som vid de allmänna domstolarne, göra sin rätt gällande; för närvarande borde man icke nöja sig med att säga: "de må söka domstolen," ty någon sådan finnes verkligen icke, utan man måste tvärtom skynda att bereda den domstol som saknas. En annan sak är det, om man kan komma till målet på den i motionen angifna väg. Jag tror det icke. Man måste, om än aldrig så motvilligt, följa de regler, som en gång äro gifna, och får alltså nöja sig med Kammar-kollegium, eftersom för tillfället ingen annan råd gifves. En motion, som afser en sådan undersökning som den omhandlade, aflägsnar sig i afseende å det formela allt för mycket från gällande stadganden; och med åberopande af dessa, icke minst de i grundlagen som redan blifvit af Herr Bergström citerade, — får jag derföre förena mig med dem som yrka, att motionen ej måtte för vidare handläggning till Utskott hänvisas.

Herr Ribbing: Jag har begärt ordet, icke för att ingå i undersökning om de förhållanden i Skåne, som inverka på frågans afgörande, icke

heller för att söka angifva hvad som är orsaken till de beklagansvärda omständigheter, som föranledt föreliggande motion och hela den föregående diskussionen, utan endast för att söka, efter förmåga, taga reda på huruvida de skäl, hvilka blifvit anförda för remiss af motionen, verkligen bevisar hvad som skall bevisas, eller befogetheten af denna remiss.

De herrar, som yrkat afslag utan föregående remiss, hafva såsom skäl, för denna sin åsigt anført, dels att, efter alla de undersökningar som hittills af offentlig myndighet blifvit hållna, förhoppningen derom att någon laglig grund skulle finnas för de ifrågavarande frälshemmanens förvandling till kronohemman visat sig vara en falsk förhoppning och sakna laga stöd, hvadan alltså all möjlig sannolikhet finnes att några sådana skäl icke stå att finna. För det andra hafva dessa talare äfven visat, att, oberoende af huru härmed må förhålla sig och om ock skäl för ifrågavarande hemmans återgång till Kronan finnes, den, som skall pröfva befogetheten af dessa skäl, är laga myndighet, och för denna åsigt hafva åberopat både grundlags och allmän lags stadgande. Dessförntom har af en talare blifvit erinradt om den Kongl. Förordning som, hvad Kronans rätt angår — och om den handlar just motionen — inskränker preskriptionstiden till så kort tid att för utredande af de inom denna fallande eganderättsförhållanden i sanning inga extra ordinarie åtgärders vidtagande är af nöden. Och när en annan talare anmärkte häremot, att denna preskriptionstid kunde upphävas, så måste dock fråga först väckas om ett sådant upphäfvande, innan en annan motion kan leda till något resultat.

Har nu, frågar jag, genom skälen från den motsatta sidan något enda af dessa yttranden blifvit vederlagt och således något skäl anförts för motionens remitterande? Dessa skäl för remiss voro: först och främst att motionen föranledts af nödropen från den befolkning, som den närmast afser att söka hjälpa. Jag vill lemna detta påståendes sanning derhän, jag skall till och med antaga att det verkligen varit såsom det påpekats, de svåra omständigheterna, som framkallat nödropen. Men är då det i motionen föreslagna sättet att hjälpa, det rätta, när all sannolikhet visar att det icke skall leda till det åsyftade resultatet, men deremot, om någon utsigt att vinna hvad i motionen yrkats skulle finnas, lag och laglig myndighet säkrast angifva den väg man för sådant ändamåls ernående bör gå?

Det har vidare blifvit sagdt, att skälet till oroligheterna låge hos dåliga husbönder, hvilket bäst syntes deraf att när en Tullberg sökte uppvigla dem af allmogen, som egde goda husbönder, så har det icke lyckats honom utan har han fått gå derifrån med oförrättadt ärende. En annan talare tillade, att motionen skulle verka såsom en uppeggelse och uppmaning för husbönderna att humanare behandla sina underlydande under ihågkommande af det bibliska budet: Älska din nästa såsom dig sjelf; hvarvid naturligen konklusionerna göra sig sjelfva beträffande de husbönder, hvilkas bönder låtit uppvigla sig. Må så vara; jag vill såsom sagdt, hvarken neka eller jaka härtill. Men jag frågar ånyo är det i motionen föreslagna sätt att hjälpa de påstådda svårigheterna, om de finnas, det rätta? Motionen handlar ju om något helt annat. Förefinnes hårdhet eller obillighet å husbondens sida, så måste ju sådant, om det för lag är

åtkomligt, afhjelpas genom en förändrad lagstiftning, beträffande husböndernas och tjänarnes förhållanden till hvarandra. Nå väl! föreslå då medel att göra det, ej såsom nu skett, något helt annat. Ytterligare har blifvit anmärkt att under danska tiden adeln troligen ej hade så stor magt öfver bönderna, som vi nu föreställt oss och genom lag stadgat. Om så är, föreslå då en komité för att granska huru stor denna magt var. Detta vore emellertid åter något helt annat än hvad som föreslås i motionen. Än vidare har eu talare påstått — och det kan vara sannt, ty han har anfört exempel derpå — att frälsehemman förlorat sin rätt och förklarats för kronohemman. Men hvad är detta om ej ett fullt åskådligt bevis för att *icke* behöfva tillsätta en särskild komité, der laga myndighet, när laga skäl funnits, redan fullgjort hvad som önskas. Men han yttrade tillika att denna myndighet icke vore nog, emedan dess tid upptages af de löpande göromålen. Hvad menas då med dessa, om icke till myndigheter instämnda mål, således äfven lithörande frågor? Ändtligen har motionären anfört, att sinnesstämningen hos bönderna skulle lugnas, om man kunde säga dem att statsmagterna tagit saken om hand. Men så vidt jag vet är Konungen den ene statsmagten och embetsverken äro delegationer, som lyda under honom; och när bonden sålunda vill börja en rättegång, så taga statsmagterna ju redan nu den om hand i laga ordning. Dessa äro alla de skäl, som blifvit anförda för remiss, och tror jag mig hafva visat, att intet af dem är något verkligt skäl till den åtgärd, som i motionen föreslås.

Vill man nu tänka att motionen, remitterad till Utskott, af detta möjligen ändras till förslag i den syftning, som i sednast anförda yttrande blifvit angifna såsom skäl för remiss, så vill jag gerna medgifva, att Utskott eger rätt att modifiera en motion; men att komma fram med ett helt nytt förslag, till exempel om lag eller åtgärder för att stifta sänja mellan husbonde och underlydande, med anledning af motion om en komité för undersökande af hemmans natur, det kan intet Utskott grundlagsenligt göra.

Under sådana förhållanden, då intet giltigt skäl blifvit anført för de yrkanden, som i motionen innehållas, frågar jag: finnes då någon anledning att bevilja remiss? Jag svarar härtill nej; ty denna församling sitter här icke för att uttala opinioner, än mindre för att utdela gracer genom att visa otillbörlig uppmärksamhet mot i sig ofruktbara motioner och dylikt, utan Kammaren skall fatta praktiska och lagliga beslut, och när det kan visas att något positivt resultat icke *kan* vinnas af ett förslag, vore det att taga Utskottets och Kammarens tid onödigtvis i anspråk genom att remittera en sådan motion till Utskott.

På grund af nu åberopade skäl yrkar jag att motionen måtte genast afslås.

Herr Statsrådet Berg: Det är endast i anledning af ett yttrande af en värd ledamot af denna Kammare som jag begärt ordet. Han sade nemligen, så vidt jag uppfattade honom rätt, att ifrågavarande frälsebönder skulle sakna laga domstol, och han åberopade såsom skäl därför hvad Herr Finansministern nyss anförde, att en mängd ansökningar af frälsebönder att få till skatte lösa af dem innehafda gårdar skulle dels af Kammar-kollegium dels af Kongl. Maj:t blifvit afslagna. Jag tror det dock vara

nödigt att härvid göra skillnad mellan så beskaffade ansökningar och tvister om eganderätt. Frågor, som under förutsättning att ett hemman är af krononatur, kunna väckas om rätt att lösa detsamma till skatte äro af administrativ egenskap och böra således af de administrativa myndigheterna behandlas. Alla eganderättstvister deremot, äfven om de röra Kronans rätt, tillhör det, enligt lagens uttryckliga föreskrift, allmän domstol att till pröming upptaga, och af de i administrativ väg meddelade besluten möter följaktligen intet hinder att göra frälseböndernas anspråk på en eganderätt, likasom frågan om deras och säteriegarnes inbördes rättigheter och skyldigheter, till föremål för domstols bedömande; ty i dessa fall tillhör afgörandet domstol och icke Kammar-kollegium. Jag har velat nämna detta, på det att man ej må tro, att dessa frälsebönder mer än andra svenska medborgare äro i saknad af den förmån, hvilken jag föreställer mig utgöra en af grundvalarne för samhällets bestånd, den att vid laga domstol få njuta rätt och lag till godo.

Herr Bergström: Under den strid, som sedan flera timmar fortgår, är det af stor vikt, att detta får vara detta. Det kan därför ingalunda tålas, att motståndarne försöka intaga en annan position än den de ursprungligen vid stridens början innehaft. En talare på Stockholmsbänken, Herr Hierta, uppmärksam, som han alltid är, på stridens vändningar, har redan påpekat, att våra motståndare försökt en slik manöver. Herr Rosenberg nemligen, sekunderad af Herr Jöns Pehrsson, har gjort en svängning från ämnet, ithy att han börjat tala om det påtryck, som å en del Skånska herregårdar skulle utövas mot frälsebönderna, och från detta uppgifna förhållande sökt hemta stöd för yrkandet, att motionen måtte vardas till Utskott hänvisad. En föregående talare, Herr Ribbing, har med vanlig logisk skärpa och följdriktighet distinguerat emellan å ena sidan hvad som utgör motivering och föremål för Herr Ola Jönssons motion, och å andra sidan det som icke hörer hit, men som man obehörigen söker inblanda i överläggningen. Redan i mitt första anförande antydde jag, att motionären alldeles icke väckt fråga om att man på lagstiftningens väg borde söka förbättra landböndernes vilkor och sociala ställning; utan endast äsyftade en obehörig undersökning och granskning af eganderättsförhållanden inom *en* provins genom en för sådant ändamål särskildt tillsatt komité. Hade motionärens förslag gått i förstnämnda riktning skulle jag för min del icke motsatt mig remiss; ty lika med Herr Björck finner jag lagstiftning i sådana ämnen ligga inom Riksdagens befogenhet. Men, det kan icke nog ofta upprepas, för hvarje art af inblandning i enskildas eganderättsförhållanden måste Riksdagen taga sig till vara. Låt vara, att undersökningen endast skulle vara förberedande; äfven i detta stadium innebär den dock en kränkning af en princip, som aldrig bör kränkas. Man misstager sig dessutom högligen, om man förmenar, att den föreslagna komitéen, om den komme till stånd, skulle kunna utföra sitt uppdrag i den omfattning, som för en fullständig utredning af sakförhållandena erfordrades. Dertill skulle höra, att komitéen egde tillgång till icke allenast de handlingar, hvilka finnas i offentligt förvar, utan äfven de urkunder, hvilka äro i de enskilda egarnes värjo. Enligt hvad jag under handläggning af tvister af mångfaldig art erfarit, finnas i de Skånska säteriegarnes

gårdsarkiv förvarade en mängd dokumenter och urkunder, som fullständigt och med laglig visshet ådagalägga deras företrädares behöriga åtkomst till underlydande hemman och lägenheter; men hvilkas genparter eller urskrifter icke återfinnas i något svenskt offentligt arkiv. Tillgången till dessa handlingar, hvilka dock för frågans rätta bedömande äro afgörande, skulle kunna komitéen förvägras; ty ingen enskild man kan lagligen tillförbindas att åt slika extraordinära komitéer utlemna hvad honom tillhör, således ej heller dyrbara eganderätts- och åtkomsthandlingar. Egarne kunna ställa sig på possessionens lugna grund och tryggt afvisa komitéens anspråk att få granska deras åtkomsthandlingar. Icke ens en instämning till domstol skulle leda till framhafvande af slika handlingar. Först när eganderätt genom laga käromål vid laga domstol klandras och först när käranden åstadkommit någon slags bevisning, som tarfvar vederläggning genom motbevis, lära egarne finna sig föranlätne att öfvergifva den lugnt afvaktande ställning, jag skulle vilja anvisa dem och att framlägga sina handlingar. Hvad jag nu anfört tjenar ytterligare till att ådagalägga, huru litet en komité af föreslagen art skulle kunna uträtta och huru föga genom komitéens verksamhet skulle kunna uträttas för utredande af åsyftade förhållanden.

Under den förutgående öfverläggningen har man börjat vidröra frågan, huru de nu af landbönder brukade hemman kommit under sätesgårdarne. För min del hade jag från början ämnat att icke inlåta mig på denna fråga, emär jag ansåg Kammaren hvarken kunna eller böra taga befattning med motionen och jag vid sådant förhållande icke ville trötta Kammaren med en historisk rättslig undersökning i ämnet. Jag finner mig emellertid nu föranlåten att frångå min afsigt och ber att få framlägga, så sammanträngd och så kort som möjligt, min uppfattning af frågan. Den har utgjort föremål för grundliga historiska forskningar och undersökningar i Danmark, hvarest man har en utmärkt monographi "om sjelfegaregods och de sätt, på hvilka sätt denna art af egendom öfvergick till städjehemman (Jæste) under Konungarne Christian III och Fredrik II". I Danmark liksom i vårt land tillhörde jordagods, hemman och lägenheter, till större delen enskilda, men äfven till någon del Kronan. Båda slagen af gods hade, såsom jag förut nämnt, uppkommit genom fri odling af det lediga landet. Ursprungligen egde och besutto de enskilde sina jordagods med lika rättigheter och under lika vilkor; hvadan också den sedermera uppkommande skilnaden emellan ofritt och fritt jordagods, emellan hvad vi på Svenska kalla skatte och frälsehemman icke förefanns. I den mån det andliga och verldsliga frälset utvecklades, och dess friheter ökades, blefvo de öfriga under enskild eganderätt varande hemmanen allt hårdare och hårdare beskattade; men de upphörde derföre icke att vara, hvad man i Danmark kallade dem, sjelfegaregods, sjelfegaregårdar, fritt jordeget bondgods, och egarne förblefvo sjelfegare, jordegne bönder. Vid sidan af dessa stodo de bönder, hvilka på grund af städjo- eller fästeaftal brukade Kronans jordagods; likasom enskilde, i den mån de förvärfvade mera jordegendom, än de sjelfve kunde bruka, jemväl bortstadde sina hemman till andra emot landgille. Samma företeelse som i Sverige möter oss äfven i Danmark, att nemligen under tidernas lopp den grundväsendtliga skilnaden emellan Kronans fästegods och det skattskyldiga jord-

egna bondgodset började förloras ur sigte och småningom utplånas. Feodalistiska åsikter och begrepp inbröto från södern, och den grundsatsen började taga fast, att den skattskyldige jordegne bonden icke vore omedelbar undersåte och således icke kunde vara utan husbonde som egde herrlighets- och försvarsrätt öfver honom. I den mån denna grundsats i olika utsträckning vann tillämpning å de särskilda jordegna bondhemmanen, uppstod dem emellan en skilnad, ity att en del af dessa kom att egas med en ofullkomlig och en annan del med en mera fullkomlig eganderätt; och man har förmenat, att bönder af förra slaget i lagspråket benämndes "sjelfegarebönder" och de af sednare slaget "sjelfegare", hvilken terminologi sedan Danske rättslärde dock hafva visat vara oriktig. Anmärkta skilnad fanns dock i verkligheten, fast ej till namnet, och den naturliga följden deraf var, att de bondhemman, hvilka innehades med ofullkomlig eganderätt blefvo i föreställningen snart sagdt likställda med det rena fästegodset. Så stodo sakerna, då under Konungarne Christian den tredjes och Fredrik den andres tid de väl någon gång förut förekommande bytena (Mageskifter, Magelægg) emellan Konungen och Kronan å ena och adeln å andra sidan blefvo allt vanligare och vanligare. Förslag till dylika byten utgingo väl oftast från adeln; men äfven icke så sällan från Konungen. Hvad Kronan vid sådana byten hade att gifva i vederlag var dels rena kronohemman eller Kronans fästegods, dels Kronans ränta af sjelfegaregods, eller såsom det i diplomerna uttryckes "Konungens och Kronans rätt och rättighet i jordegne bondegårdar" hvilkas åboar och utskylder tillika uppgifvas. I förra händelsen blef Kronans fäste- eller landbonde i stället landbonde under adelsmannen, till hvilken Kronans eganderätt till sjelfva hemmanet, dess jord och tillhörigheter, öfvergick; och hvad angår åboens besittningsrätt bör här framhållas, att enligt äldre Dansk rätt Kronans fästebönder icke hade någon stadgad åborätt till de af dem brukade hemman, såsom fallet är med de Svenska kronobönderna. Till stöd för denna uppgift torde jag, hvad särskildt angår Skåne, endast behöfva åberopa den omständighet, att enligt Skånelagen, hvilken vid de eröfrade provinsernas förening med Sverige ännu var gällande och till och med en temligen lång tid efter föreningen tillämpades, fästeaftal afslutades endast för ett år i sender. I de fall således, då Kronans landbönder blivit frälselandbönder lära de icke emot den adlige jordegaren kunna lagligen åberopa några anspråk å eganderätt eller stadgad besittningsrätt.

Beträffande den andra händelsen, eller att Kronan till adelsmannen afstod allenast Kronans rätt och rättighet i jordegnet bondgods eller hvad vi på Svenskt kameralistiskt språk kalla ränteganderätten, så är det klart, att genom sådana byten den jordegande bondens eller skattemannens ställning i rättsligt afseende icke undergick någon förändring. Kronan kunde nemligen icke på adelsmannen öfverlåta annan eller bättre rätt till sjelfegaregodset, det jordegna bondegodset, än hon sjelf egde; och hon gjorde det icke heller. Men härvid kommer ett nytt moment att tagas i betraktande. Ehuru nemligen det var den Danska adeln förbjudet att förvärfva sig jordegnet bondgods, på det att icke den del af landets jord, som bar den egentliga skattebördan, skulle förminskas genom att komma under adeln och såmedelst blifva skattefri; så företogo sig likväl Konungarne, särdeles Christian den tredje och Fredrik den andre, att tillstådja adelsmän,

som tillbytte sig Kronans ränteganderätt öfver det jordegna bondgodset, att af dettas egare tillhandla sig sjelfva jordegande- eller skattemannarätten. Sådana tillåtelser meddelades dels i sammanhang med bytet i sjelfva bytesbrevet, dels ock särskildt. Men deraf att adelsmannen fått dylikt tillstånd, följde alldeles icke, att skattemannen, jordegaren var pliktig afstå sin jordeganderätt. Det lider emellertid icke tviifel, att ju det lyckades den adlige räntegaren i de flesta fall att förmå den jordegande bonden att afhända sig sin jordeganderätt; och man kan antaga att sådant förhållande företrädesvis inträdt i fråga om de bondhemman, hvilka innehades med ofullkomlig eganderätt och derföre i allmänna föreställningen stodo de rena adliga fästehemmanen betydligt närmare, än fallet var med det slags sjelfegaregods, hvars innehafvare dertill hade en mera fullkomlig eganderätt; för min del är jag förvissad om, att omförmälda sätt varit det vanligaste, hvarpå sjelfegaregods öfvergått till fästegods, särdeles i Skåne, hvarest enligt historiska vittnesbörd flertalet af sjelfegarebondhemman innehades under ofullkomlig eganderätt. Jag finner stöd för denna min öfvertygelse i följande karakteristiska omständigheter. Kronans jordegande skattebönder röjde en stor fruktan för att komma från Kronan under adeln; hvarföre de ock stundom sökte och fingo Konungens försäkran att få förblifva under Kronan. Vidare finner man, hurusom adeln alltjemnt fortfar att söka Konungens tillåtelse att, sedan den fått Kronans ränteganderätt till jordegot bondgods ä sig öfverlåten, jemväl få af bonden tillhandla sig jordeganderätten. Detta skulle naturligtvis adeln icke hafva gjort, om icke sedvanligt varit, att slik tillåtelse kunde med framgång begagnas. Härvid låter det både vil tänka och säga sig, att den adlige räntegaren i sin åtrå att åtkomma jemväl jordeganderätten, användt allt sitt inflytande för att förmå bonden afstå densamma samt för sådant ändamål öfvat både lock och pock. Skulle än sådant hafva i fornda tider egt rum, hvilket aldrig läser kunna bevisas, så måste dock, ehvad orätt dervid kan hafva förelupit, åtkomsten hundradetals år derefter anses ock vara rätt; och man saknar befogenhet att antaga, att, emedan bonden på obehörigt sätt kunnat förmås och möjligen blivit förmådd afstå sin jordeganderätt, sådant allmänligen varit fallet.

Å andra sidan kan också förutsättas, att bonden icke uppgitvit sin jordeganderätt, utan förblifvit i oqvad utöfning af densamma; hvilken förutsättning jemväl bekräftas utaf tillvaron i Skåne af urgamla skattefrälsehemman. Men det kan också tänkas och har jemväl inträffat, att bondens jordegande- och skattemannarätt under tidernas lopp råkat i förgätenhet och glömska och detta just till följd af den förut anmärkta omständighet, att hans eganderätt var ofullkomlig, och han sjelf, hvad utskylder och utgörande af herrlighets rättigheter åt herrlighets- och räntegaren angick, likställd med de rena landbönderna. Just sådant var förhållandet med det af motionären omförmälda hemmanet i Sörby, hvarom rättgång uppstod och hvilket slutligen förklarades vara icke, såsom det dittills ansetts, ett rent utsockne frälsehemman, utan ett utsockne skattefrälsehemman. Men också ådagalägger denna rättgång, att när verklig afkomling af åbo å gammalt skattefrälsehemman styrker både det faktiska förhållandet, att hemmanet är, icke rent frälse, utan skattefrälse, och sin härkomst från gamla åbostammen; så förhjelpes han jemväl af domsto-

larne till sin rätt, der icke denna har lagligen blifvit preskriberad. Särskildt från denna och dermed likartade rättegångar, hvilka förekommit, måste jag för min del hemta ett ytterligare stöd för mitt påstående, att den föreslagna komitéen är öfverflödig.

Ett annat sätt, hvarpå sjelfegendom öfvergick till fäste, var följande. De sjelfegande bönderne voro under Danska tiden beskattade tyngre och i allmänhet dubbelt så tungt som fästebönderne. För att vinna lindring i sina bördor afstodo nemligen jordegne bönder sin jordeganderätt till Kronan och öfvergingo sålunda till Kronans fästebönder. Ett härmed analogt fall förekommer i vår kamerala lagstiftning. Kronoskattehemman få nemligen ej förmedlas, med mindre än att skatterätten afstås och hemmanet blifver rent krono. Vidare inträffade i Danmark, att bönder, som hade flera jordegna bondhemman, öfverlätto ett af dem till Kronan för att njuta lindring i utskylder med hänseende till de öfriga; äfvensom att innehafvare af fästegårdar afhände sig dem tillhörande sjelfegaregårdar för att vinna befrielse från några af de dem med hänseende till fästegårdarne åliggande bördor. Slika hemman, hvilka från att vara jordegnet bondgods öfvergätt till Kronans fästegods, blefvo antagligen äfven bortbytta af Kronan till adeln. För denna händelse gäller hvad jag här ofvan yttrat i fråga om ursprungliga kronohemman, hvilka adeln tillbytt sig af Kronan.

Såsom något mycket vanligt förtjenar ock omtalas, att fasta egendomar förklarades förbrutna till Kronan och dymedelst öfvergingo till kronofästegods. I synnerhet blefvo många bondhemman, tillhöriga deltagare i ett uppror, benämndt "Skeppare Clemens' fejd," dömda förverkade till Kronan.

Alla dessa af mig nu omtalade förhållanden måste antagas hafva varit samverkande orsaker till uppkomsten af det under Skånska sätesgårdarne lydande bondgodset; och det torde vara fåfängt att i allmänhet göra sätesgårdarnes innehafvare eganderätten till dessa bondhemman stridig. Men huru man anser saken, lärer det böra medgifvas, att endast genom domstols beslut stridigheterna kunna erhålla en tillfredsställande lösning. Just derföre att jag hyser en sådan åsigt, finner jag mig föranlåten motsäga en förutgående talare, hvilken väl yttrat sig emot motionen, men förmenat och beklagat, att tillgång till domstol icke stode de Skånska frälsebönderne öppen, utan att de måste låta sina förmenta anspråk pröfvas af administrativ myndighet, nemligen Kammar-kollegium. En talare å ministerbänken har redan bemött detta påstående och anmärkt, att Kammar-kollegii domsrätt är inskränkt till sådana fall, der hemmanets egenskap af kronohemman är klar och ostridig, men ingalunda kan utsträckas till pröfning af tvist, om ett hemman tillhör enskild person eller Kronan. Detta är riktigt, och jag tillåter mig att för bestyrkande deraf ytterligare åberopa 41 § i Kongl. Resolutionen på allmogens besvär den 29 November 1756, som innehåller: att både den jord, hvilken i fordna tider blifvit af hvarjehanda orsaker till skatte gifven, som ock den, hvilken i äldre jordeböcker stått för skatte, änskönt, i de sednare, densamma utan anförd orsak för krono utsättas må, bör, ändå skattebrefven och underrättelserna nu icke igenfås, så vida för innehafvarens egendom anses, som han vid besittningen och åboende rättigheten till en sådan egendom eller jord blifver bibehållen, till dess Kronan genom dess ombud med skäl och bevis kan

honom derifrån vinna, då derom icke i Kammar-kollegium utan vid vederbörlig domstol i orten lagligen utföras bör. Domsrätt tillkommer till och med icke Kammar-kollegium utan undantag i alla mål, der tvistens föremål ostridigt är ett allmänt hemman. Så finnes t. ex. nyligen stadgadt, att tvist, huruvida ett hemman bör såsom krono- eller kyrkohemman anses, tillhör allmän domstols handläggning.

Samme talare, hvilken jag nu bemött, har vidare uppgifvit, att Danska adelns magt och myndighet öfver sina landbönder och de af dem brukade hemman vid tiden för Skånes förening med Sverige var betydligt inskränktere än Svenska adelns öfver sina landbönder och frälsehemman. Äfven i denna del tillåter jag mig motsäga honom. De inskränkningar, hvarpå han syftar, äro betydligt yngre än Skånes förening med Sverige. Samma inskränkningar äro till större delen en frukt af den af mig förut omtalade äldre landbo-kommissionens verksamhet. Särskildt är detta förhållandet med den så kallade fästetvångslagen, på grund hvaraf bland annat säteriogarne i Danmark icke äro berättigade att afhysa de under sätesgårdarne lydande bondhemman, utan måste upplåta dem till brukning af andra på lifstidsstädja eller arrende på minst 50 år. Ännu andra laggar lika med den omnämnda, åsyftande att bevara bondeståndet och bibehålla det vid brukning af bondhemmanen, datera sig äfven från nämnda tid. Jag kan med desto större säkerhet uppgifva detta, som jag i dessa dagar genomläst en af det Kongl. Danska landthushållningssällskapet belönad prisskrift om de Danska landboförhållandena, författad af dåvarande Kanslisten i det Kongl. Danska Kansliet Werner Ussinge.

Slutligen tillåter jag mig att förnya mitt yrkande, att Kammaren måtte, utan att hänvisa motionen till Utskott, genast afslå densamma.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag skulle icke hafva tagit till ordet i denna fråga, om jag icke dertill varit föranledd af en särskild omständighet, som inträffade förr än jag reste upp till riksdagen. Der kom nemligen till mig en sjelfegande bonde ifrån en socken, der dessa oroligheter egde rum, och talade med mig om saken. Han motsåg med mycken förskräckelse framtiden, om denna rörelse skulle komma att fortfara, och han ville höra efter, om det icke vore möjligt att få en motion väckt i ungefär samma syfte, som den värde motionärens nu förevarande förslag. Men jag var just icke hugad att framställa en sådan motion, hvilket jag äfven sade honom. Den skildring han då gjorde af en del bönders beklagansvärda ställning, tillhör mig icke att här nämna; allt nog, jag ansåg mig till följd deraf böra så vidt möjligt gå hans önskan till mötes. Jag säger derföre till honom: "skaffa mig afskrifter af dessa bönders kontrakt, och jag skall tänka efter, om det icke kan vara möjligt att framställa frågan i samma form, hvarunder den behandlades i Danmark, när dessa förhållanden der blefvo ordnade". Sedan dess har jag dock icke ännu bekommit några sådana afskrifter, och jag har således varit urständsat att framkomma med ett dylikt förslag.

Men jag vill nu öfvergå till sjelfva saken och yttra mig något angående denna beklagliga rörelse och anledningarne dertill.

Bland de Skånska hofveribönderna råder sedan gammalt en märkvärdig åsigt i detta afseende, en åsigt som hos dem nästan öfvergått till

en trosdogm. De tro nemligen, att när de ordentligt utgöra sina hofveriskyldigheter, så kunna icke vidare några andra skyldigheter lagligen åläggas dem. De tänka icke på eganderätten, utan tro sig helt enkelt för sig och sina efterkommande ega besittningsrätt till hemmanet, så snart de utgöra sina skyldigheter. Det har därför under tidernas lopp många gånger inträffat, att sådana rörelser som den nu ifrågavarande bland dem uppstått. Särskildt minnes jag ifrån min ungdom, att när vid ett ombyte af säteriegare det föll den nye herren in att i tre hela byar uppsäga alla sina hemmansbrukare, för att nedrifva de gamla åbyggnaderna och i stället uppbygga afvelsgårdar, så uppstod der en stor rörelse i dessa byar. Folket strömmade till en advokat vid namn Wadsten, hvilken förklarade sig villig att utföra deras rättegångar mot att erhålla en tredjedel af vinsten, och han skulle då i stället skaffa dem skatterätt på de lägenheter de förut innehafte. Men detta hans åtagande varade endast en kort tid, ty när han slutligen, efter att hafva hållit flera sammanträden med dem, utlöste ett utslag ifrån Kammar-kollegium, hvaraf det visade sig, att uti en liknande rättegång på 1700-talet domen utfallit sålunda, att hofveribonden icke egde att fordra skatterätt, så ville han icke vidare föra deras talan. Följden blef, att alla åbyggnaderna blefvo nedrifna och afvelsgårdar i stället upprättade uti dessa trenne byar.

Hvad vidare den nu pågående rörelsen beträffar, så vill jag, eftersom jag har ordet, nämna att den icke förekommer på min ort. Men deremot kan jag derifrån anföra ett exempel på ett alldeles motsatt förhållande, som eger rum på frälsegodset Jordberga i närheten af mitt hemvist. Detta gods eges af en Baron von Nolcken — jag anser mig icke behöfva förtiga hans namn — en man som rest mycket i utlandet och som har mycken lärdom och stor beläsenhet. Han sade en gång: "nu skola alla mina hofveribönder i stället blifva arrendebönder, om de vilja åtaga sig arrende och utgöra ett visst antal körslor"; och han bortarrenderade hemmanen på tio år. Bönderna voro visserligen till en början litet tvehågsna, om de skulle ingå på förslaget, men vid närmare besinnande mottogo de det dock med tacksamhet, och numera äro de alla arrendebönder.

Arrendet ökas något litet hvar tionde år, men de betala det gerna, emedan de kunna öka värdet af sin jord genom att odla och förbättra den; och godsegaren å sin sida finner sig äfven mycket belåten med de stora inkomster han nu har i stället för de gamla hofveriinkomsterna.

Detta är ett exempel, som vore värdt att väl beaktas af de stora hofveriegarne. Hvilka inkomster hafva väl dessa jordegare nu af sina hemman, mot om de läte dem arrenderas af sjelfständiga arrendebönder? Jag tror, att de äro jemförelsevis ganska mycket mindre. Och bland den Skånska allmogen har det alltid varit en stor skillnad emellan hofveribonden och skattebonden. Den sednare har nästan alltid innehafte en oberoende ställning och derigenom varit i tillfälle att skaffa sig mera upplysning än den förre.

Jag må ännu tillägga några ord till hvad jag redan yttrat om Jordberga. Der hade långt förut, genom samma egares försorg, inrättats goda skolor. Således gaf han folket först upplysning och sedan arrende.

I allmänhet är den Skånska bondens karakter sådan, att han vill arbeta och sträfva för sin frihet och sjelfständighet, och när han ser att detta kan lyckas för honom, så är han mycket ihärdig dermed. Men så snart han icke längre kan utgöra sina utskylder eller uppfylla de förbindelser han åtagit sig, så blir han förtviflad, anser sig vara en olycklig människa samt lemnar allt å sido; och då är han lika ihärdig i sitt motstånd mot lag och rätt, som förut i arbetet för sjelfständighet och oberoende. Vi hafva många exempel härpå af den Skånska historien. Om vi vilja gå så långt tillbaka som till 1100-talet, så se vi redan då, huruledes den Skånska bonden stridde emot hierarkien, när denna ville ålägga honom att betala tionde. Men biskopen var då så mächtig, att han uppsatte en egen armé för att tvinga bönderna; och så uppstod der ett krig, som slutade med ett slag vid Dysie bro, der biskopen segrade och den Skånska jorden vattnades med sina söners blod. Icke dess mindre vågade hierarkien icke uttaga tionden ännu på hundra år derefter, förrän en ny generation uppväxt, hvars sinne blifvit uppmjukade genom religionen, så att den insåg och erkände billigheten af tiondens erläggande. Ett annat bevis för detta påstående se vi, när det s. k. Snapphanekriget uppstod i Skåne. Med hvilken ihärdighet stridde icke dessa bönder då emot sin lagliga öfverhet, emedan de ansågo sig vara orättvist behandlade och förtryckta af densamma? Ett ännu sednare vittnesbörd ger oss historien uti bondekriget år 1811. Folket tyckte sig vara hårdt behandladt och för mycket betungadt genom förstärkningen till arméen och underhållet af så kallade vargeringskarlar. De föllo i förtviflan och öfverskredo så lagens gränser; och hvad följde nu? Jo, att några af dessa förtviflans offer blefvo dömda till stupstocken och måste således med sitt blod gälda sina felsteg. Nu föregår åter en liknande rörelse i Skåne, lyckligtvis endast inom några få trakter, och jag tror icke att den skall vinna någon större utsträckning, men en mängd personer rusa emellertid derigenom till sitt förderf. Huru kan mau dock bättre vänta af dessa arma och okunniga människor, som kanske icke en gång läst den andliga lagen, långt mindre den världsliga? När de icke ens känna lagens påföljd, huru skola de då kunna undvika att falla i förvillelser? Man kan då icke undra på, om dessa frälsebönder fordra rättvisa. Nu visar det sig, att dessa personer, som kunna på ett sådant sätt trotsa lagens bestämmelser, hafva råkat inom förtviflans område, och jag har hört många af dem säga, att de äro lika nöjda huru det än går, ty de kunna icke, mena de, få det värre än de redan hafva det.

Jag skulle således vilja tro rena motsatsen emot åtskilliga föregående talare, hvilka hafva sagt, att, om denna motion bifölles, sådant skulle framkalla fruktansvärda lidelser! tvärtom är jag öfvertygad, att om Riksdagen toge frågan om hand, så skulle passionerna derigenom lugnas, hoppet skulle åter vakna hos dessa människor, som nu äro hemfallna åt den mörkaste förtviflan, och flertalet skulle helt visst återgå till sina hemman, dem de nu hafva öfvergifvit. Att den af motionären föreslagna undersökningen skulle vara någonting så alldeles oegentligt, det kan jag verkligen icke för min del finna. De flesta ibland oss minnas utan tvifvel de många strider, som vid föregående riksdagar egt rum om de
Halländska

Halländska kyrkohemmanen; på hvad sätt löstes dessa frågor? Det tillgick så, att Kongl. Maj:t utskickade till Danmark en man med behörig förmåga, för att undersöka de Danska arkiven och der taga reda på, huru liknande frågor blifvit behandlade i grannriket; och denna undersökning var sedan till stor ledning för Regeringen, när nämnda frågor skulle af densamma handläggas.

Jag hyser derföre den åsigten, att det icke heller nu skulle vara någon så stor fara förenad med denna motions bifallande, utan att det tvärtom skulle lända till mycken fördel vid sjelfva frågans lösande, och således yrkar jag för min del på remiss af motionen.

Herr Falkman: Mot slutet af förra året var i provinsen Skåne ett allmänt gängse rykte, att en motion skulle vid nu ingångna riksdag väckas, hvilken skulle afse att afhjelpa de bedröfliga förhållanden, som der då egde rum. Man vågade likväl hoppas att så icke skulle ske, då den mera betänksamma delen af folket snart skulle inse, att den frågan icke kunde lösas genom Riksdagen, i den mening ryktet ville visa att den skulle framställas. Denna förhoppning har dock nu kommit på skam, enär en motion i frågan verkligen blifvit väckt. Men flere talare hafva här med tydliga skäl visat, att denna motion icke kan vinna någon framgång; och då jag för en stund sedan begärde ordet, så var det egentligen för att uppträda emot den värde representanten från Göteborg, hvilken yttrade sig om saker, som icke syntes mig höra hit. Sedan nu emellertid såväl den ärade talaren på ministerbänken som Herrar Ribbing och Bergström fullständigt gendrifvit honom, så har jag intet vidare att säga eller tillägga, utan ber endast att med dem få instämma uti yrkandet om afslag å motionen.

Herr Hedlund: Innan denna motion väcktes, var jag redan på förhand medveten om densamma och kunde då icke så noga finna annat, än att det var lämpligt att den komme fram. Men då jag nu är af en annan åsigt, så ber jag att korteligen få angifva skälen derför.

Det lider intet tvifvel, att ju en stor del af den Svenska allmänheten, i likhet med flere af de talare som här yttrat sig, varit osäker om huru med dessa förhållanden i Skåne sig verkligen förhölle; men man har här såsom i många andra fall gerna velat fästa någon vigt vid ordspråket: "ingen rök utan eld", och man har derföre ansett, att det funnits någon rot till denna den Skånska allmogens föreställning om en sjelfeganderätt, som blifvit dem beröfvad, och trott det vara nyttigt, om af statsmagterna tillsattes en komité för att utreda, huruvida den Skånska allmogens åsigt härutinnan vore riktig eller oriktig, på det att rättsförhållandet måtte i hvilketdera fallet som helst varda återställt. Hvad som dock isynnerhet borde göra en sådan motion, som den nu ifrågavarande, lämplig, var den utredning af frågan, hvilken skulle inom Kammaren med anledning deraf förekomma; och denna förutsättning har nu icke heller kommit på skam, enär den debatt, som här nu förekommit, mycket bidragit till frågans lösning.

Efter det så skett, anser jag tillsättandet af en komité för frågans vidare utredning såväl onödigt som oriktigt, och detta hufvudsakligen på

de skäl, som redan blifvit så väl af Herr Finansministern som af Herr Hessle framställda, nemligen att det pågående arbetet med jordeböckerna måste framkalla en vida bättre och säkrare utredning än den, som en komité här skulle kunna åstadkomma. Detta arbete involverar just hvad den värde motionären här synes hafva åsyftat, och således tror jag att man kan låta det dervid bero.

Vore jag säker, att sinnena i Skåne derigenom skulle blifva lugnade, så skulle jag dock, oaktadt jag anser motionen obehöfelig; åtminstone biträda dess remiss, ty så viktigt synes det mig vara att vidtaga alla möjliga åtgärder för oroligheternas biläggande och till undvikande af de sorgliga skådespelen derstädes, att jag icke skulle hålla på en eller annan meningsskiljaktighet om sakens lämplighet, för att vinna något i detta afseende. Men nu synes mig argumenten i *motsatt* syfte vara mera bindande. Jag befarar verkligen, att om denna Kammare skulle besluta remiss af motionen, så skulle ett sådant beslut inför de enfaldige framställas såsom ett gillande af sjelfva saken. När så Första Kammaren kommer att afslå motionen, skulle agitatorerna helt visst ej tveka att vända saken så, att Herrekammaren afslagit motionen för att icke motarbeta sina egna intressen, men att den Andra Kammaren deremot bifallit den, och så skulle derigenom sinnena, långt ifrån att lugnas, tvärtom blifva ännu mera upprörda. Detta skola äfven de föregående talare, som yttrat sig för remiss, helt visst erkänna.

Jag har icke velat yttra mig om denna besynnerliga rörelses uppkomst; dock tror jag, att man icke kan så alldeles obetingadt antaga, att den vållats af okunnighet hos allmogen. Vi hafva sett en annan besynnerlig rörelse gripa omkring sig i våra dagar; jag menar mormonismen. Vi hafva satt agitatorer och förkunnare af denna för oss så orimliga lära kunna draga till sig tusentals aktningvärdade och icke okunniga medborgare från flera länder. Det är ett bevis på huru människorna ofta låta sig ledas såsom barn, när de råka ut för personer, som förstå att anslå vissa starkare känslor hos dem. Sådana känslor äro i högre mening den religiösa känslan och känslan af sjelfständighet och oberoende; en sådan känsla är äfven egennyttan. Den, som kan anslå dessa strängar, skall alltid vinna gehör äfven hos många, som ej kunna anses vara okunniga.

Likväl antager jag uti nu ifrågavarande afseende, att dessa traditioner, som den Skånska bonden har gemensamma med flera andra ifrån feodaltiden, äfven kunna utgöra lika många orsaker till rörelsen, förutom de bedragare, som äro yttersta grunden till densamma.

I likhet med en föregående talare beklagar jag, att organer af pressen hafva på ett smutsigt sätt underhållit denna rörelse, då man tydligen kunnat se, att de hafva utan skäl på förhand fällt sina omdömen och vädjat till lidelsen i stället för till den lugna pröfningen. Ingen kan med större bedröfvelse än den som sjelf är tidningsredaktör, se det offentliga ordets magt sålunda missbrukat och huru derigenom denna magt i högsta grad förringas. Men det är ett förhållande med jordarbetarens ställning i Skåne, likasom i hela det öfriga landet, nemligen att en rätt icke blifvit vederbörligen beaktad, nemligen just eganderätten, n. b. *arbetarens* eganderätt. Om en brukare sitter på ett hemman, erlägger därför årligt sina utskylder, förbättrar det och förökar dess värde till det tredubbla, men

blifver — måhända efter långvarigt arbete och sträfvan — uppsagd och skiljd från detta hemman: hvem är det då som tillegnar sig frukterna af det arbete han derpå nedlagt? Jo, en annan; och han har ingen ersättning därför, då han går ifrån hemmanet, kanske just vid en tidpunkt, då han skulle börja att få skörda frukterna af sitt arbete.

Det synes mig då vara nödigt att genom någon lag söka skydda denna eganderätt, hvilken man, när det gäller arbetaren, icke nog beaktar. Jag anser det visserligen omöjligt att i allmän lag föreskrifva på huru många år jordegaren skall utarrendera sitt hemman eller huru många år brukaren skall inneha sitt torp; men man kan stadga, att hvad arbetaren på sin gård nedlagt till dess förbättrande skall vid uppsägningen blifva räknadt honom till godo. Detta är ett rättsligt förhållande, som icke kan jäfvas; det är denna osäkerhet i eganderätten, som vållat och allt fortfarande skall vålla missnöje och oro både i Skåne och på andra orter, der en ny godsegare utan vidare vilkor kan på en gång uppsäga hundratals brukare.

Ehuru jag således förkastar motionen med yrkande, att den icke måtte till någon åtgärd föranleda, kan jag dock icke annat än förena mig med den ärade representanten från Christianstads län uti den önskan, att någon annan motion måtte blifva väckt för att betrygga den Skånska bondens likasom i allmänhet arbetarens ställning i ofvannämnda afseende.

Herr von Troil: Sedan jag begärde ordet, har Herr Bergström redan uttalat det hufvudsakliga af hvad jag ämnade yttra, men jag ber dock att med några ord få förfullständiga hans yttrande. Hvad således till en början angår tillkomsten af det adliga frälset, så uppstod det såväl i Danmark som i Sverige hufvudsakligen genom rusttjensten. Det var icke kronohemman, hvilkas räntor af Kronan afstodas för att därför rusta, utan det var enskilda jordegare, som åtog sig rustning för att vinna skattefrihet för jorden — med ett ord rusttjensten betingade skattefrihet åt jorden, men ej eganderätt. Adelsgodset förökades sedermera under Danska konungarne genom köp, byten och gåfvor, hvartill konungarnes penningbrist var orsaken och hvarvid jemväl konungarnes enskilda förmögenhet ej sällan förskingrades. Så t. ex. sålde konung Fredrik II år 1563 Borreby och Löddeköpinge till Hans Spegel och Söfdeborg år 1587 till Fredrik Lange, samt bortbytte år 1560 Bosjö kloster till Thure Ulfstand samt år 1584 Beckaskog till Henrik Ramel. Likaledes bortbytte konung Kristian IV år 1614 Öfveds kloster till Otto Lindeman. Alla dessa egendomar, som sålunda såldes och bortbyttes, bildade med derunder lydande hemman stora possessioner. Största delen af det vid reformationen indragna andeliga godset förvärfvades derjemte genom köp och byten af adeln; och utvisar 1643—49 års jordebok, att från slutet af 1400-talet hafva blott genom byten 186 andliga hemman kommit i adels våld. Slutligen finnas otaliga exempel derpå att, i anseende till tidernas osäkerhet, många sjelfegande bönder föredrogo att till närboende adelsmän afstå eganderätten till sina hemman och blifva frälsebönder för att genom landgille och arbete till adelsgården undgå skatter och tjenstbarheter till Kronan samt vinna skydd till sina personer. Kronans inkom-

ster förminskades härigenom betydligt, så att konung Fredrik II år 1559 såg sig nödsakad förbjuda dylika köp. Inemot slutet af fjortonde århundradet bestod den Danska adelns gods hufvudsakligen af smärre egendomar, spridda öfver hela landet; men efter nämnda tid, synnerligen efter reformationen, begynte Danska adeln bilda stora sammanhängande gods, på så sätt, att aflägsnare hemman aflyttrades och andra i närheten af sätesgårdarne i stället förvärfvades genom köp eller byte. Motionären anför såsom bevis på riktigheten af sin föreställning om den orätt Skånska frälsebönderna skola hafva lidit, det förhållande, att ett hemman i Sörby och fem i Jerrestad återvunnits till Kronan; detta är visserligen riktigt, men detta skedde dock först efter laga rättegång vid vederbörlig domstol. Santliga dessa hemman äro belägna inom Christianstads län, och har jag därför icke någon närmare kännedom om förhållandet, men deremot har jag låtit anställa noggranna efterforskningar inom Malmöhus län, utan att kunna finna det någon sådan återvinning derstädes egt rum. Det är blott på ett sätt man kan tänka sig att hemman skulle olagligen frångått Kronan, nemligen att vid i fordna tider skedda byten af hemman emellan enskilda personer och Kronan, dervid hemmanens landgillen eller räntor utgjorde värdemätaren, den frälseman, som ville tillbyta sig kronohemman, haft högre ränta åsatt sitt afemmande hemman än räntan å det kronohemman han i bytet bekom, vid hvilket förhållande bristen fylldes med räntor af fria bondhemman. Jordeganderätten, som ej tillhörde Kronan, kunde ej öfverlåtas. Frälsemannen hänvisades att derom öfverenskomma med bönderna. Då man nu känner det hårda förtryck, hvarunder bönderna i Danmark den tiden lefde, är ej otroligt, att missbruk dervid skedde. Under Svenska tiden har, mig veterligen, sådana missbruk icke egt rum. Det låter dock tänka sig, att äfven då vid byten med Kronan ett eller annat skattehemman, hvars ränta möjligen ingått i bytet, kunnat under tidernas lopp blifva förblandadt med ut- eller insocknehemmanen, men om sådana fall förefinnas och rättelse deruti kan beredas, utan hinder af försuten preskriptionstid, synes sådan rättelse böra sökas af den enskilde, som anser sig vara lidande part, och målen tillhöra allmänna domstolarne. Icke vore det lämpligt att för uppdragande af ett eller annat sådant enstaka förhållande anställa en kostsam och tidsödande undersökning, blott egnad att väcka oro och osäkerhet om eganderätten till jord, som ärligen och på god tro blifvit förvärfvad.

I öfrigt vill jag, till hvad jag redan haft äran andraga, ytterligare tillägga, att under konung Carl XI:s minderårighet försörjnings graden en myckenhet räntor för Kronan, så att blott genom byten med Ove Thott räntor till ett belopp af bortåt 80,000 Daler Sfm:nt gingo för Kronan förlorade. Sedermera kom reduktionen, hvilken, som vi veta, just icke gick till väga med alltför skonsam hand, utan sträckte sina forskningar tillbaka i tiden till sådana kronoegendomar, som under Danska väldet blifvit till enskilda personer bortskänkta; och kan man vara fullt förvissad, att hvarenda sådan egendom, som med skäl kunde tillvinnas Kronan, jemväl blef den enskilde afhänd. Under diskussionen har åtskilligt blifvit yttradt om landbo-förhållandena i allmänhet. Utan att vidare inlåta mig i denna vidt omfattande fråga, får jag likväl, i likhet med den föregående talaren, öppet förklara, att, derest motionen åsyftat att tillse, om icke landbo-

förhållandena i vårt land skulle kunna på ett lämpligt sätt genom lag ordnas, jag icke skulle hafva motsatt mig remiss till Utskott af en sådan motion; men, sådan den föreliggande motionen nu befinnas, är jag, på sätt jag redan antydt, öfvertygad, att en remiss af densamma endast skulle i betydlig mån försämra dessa olyckliga och vilseförda frälsebönders ställning, ty den, som förer deras talan, skulle deraf hemta anledning att yttra: "Håll på Eder bara, I sen ju att Riksdagen åtager sig Eder sak." Det är derföre i dessa frälsebönders eget välförstådda intresse, som jag fortfarande påyrkar, att den ifrågavarande motionen måtte, utan remiss, genast förkastas.

Herr Björck: Det är med stor belåtenhet, som jag, och troligen många andra med mig inom Kammaren, dragit fördel af Herrar Statsrådets deltagande i diskussionen, och är jag för egen del tacksam för alla de upplysningar äfvensom rättelser, hvilka kommit mig till godo, men jag anser mig dock böra fästa uppmärksamheten derpå, att tvister af ifrågavarande beskaffenhet kunna framställas under olika former och alltså kunna och böra lagligen behandlas på olika sätt. Af en värd talare, som visat sig bäst hemmastadd i ämnet, har man fått höra, att de förhållanden, hvarom nu är fråga, beröra hemman af flera olika slag, såsom: rena kronohemman och sådana hemman, som af ålder varit skatte, hvaraf följer, att sådana olika förhållanden nödvändigtvis gifva en olika yttre form åt de rättegångar, som härom kunna uppstå. Det är derföre icke så riktigt att påstå, att alla dessa tvister tillhöra domstols behandling. Den enskilde kan nemligen svårligen göra sina anspråk på ett kronohemman emot vederbörande gällande, förr än Kronan framträdt med anspråk på samma hemman, såsom varande af krono-natur. Detta gör, att i de flesta fall tvisten kommer att hvalfva sig derom, huruvida det omtvistade hemmanet är kronohemman eller icke. Nu har man visserligen sagt, att i Kongl. Resolutionen på allmogens besvär af den 29 November 1756 finnes i 41 § intaget stadgande derom, att tvister emellan Kronan och enskilda personer, huruvida ett hemman är af krono- eller skatte-natur, skola vid vederbörlig domstol i orten utföras, och jag vill ingalunda fränkänna denna resolution allt värde, men den är dock utan Riksdagens hörande och förmodligen för något särskildt fall tillkommen. Instruksen för Kammar-kollegium säger åter, att frågor om jords natur skola upptagas och prövas af Kammar-kollegium och de administrativa myndigheterna. Hvilketdera af dessa stadganden, som här eger företrädet, kan vara svårt nog att afgöra. Vanligen tillerkännes detta det sednaste, och då Kammar-kollegium bevisligen så tillämpat sin instruksion, torde det ligga sanning uti hvad jag redan haft äran yttra, att, om de tvister hvarom nu är fråga företrädesvis gälla, huruvida hemmanen äro af krono-natur eller icke, Kronan förbehållit sig sjelf pröfningen af dessa tvister. Ehuru jag således måste tåla den gjorda anmärkningen om oriktigheten af min uttalade åsigt, må det dock vara mig tillåtet att bibehålla den mening, från hvilken jag utgått och för hvilken jag tror mig hafva anfört temligen giltiga skäl.

I öfrigt vill jag, med anledning af hr Bergströms sednaste yttrande, fästa uppmärksamheten derpå, att jag sjelf uttryckligen hänvisade det af mig från Danska lagstiftningen åberopade stadgande till 1750-talet; men

att jag så mycket mindre ansåg eller anser mig oberättigad att antaga, det nämnda stadgande hade sin grund i äldre förhållanden, som den ärade talaren själf framhöll, att hela den ifrågavarande lagstiftningen såsom hufvudgrund godkände bestämda rättigheter, hvarmed den särskildt omfördälda författningen omöjligen kunnat förlikas, om de under de adeliga godsen anslagna hemman i verkligheten af adeln innehålls under full och oinskränkt eganderätt.

Med mina åsichter om skyldighet för Kronan att, lika med den enskilde, underkasta sig preskription, kan det icke vara förenligt att söka rubba hundra-årig häfd; och jag skall aldrig gifva min röst för någon reduktion af hvad slag som helst.

Herr Sven Nilsson: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om icke en föregående talare slutat sitt anförande med en uppmaning till ledamöterna från Skåne att yttra sig i frågan, då de borde om densamma äga större kännedom än representanterna från landets öfriga delar. Om ställningen i den ort, der oron nu är störst, har jag ingen speciel kunskap. Äfven i min hemort hafva rättegångar uppstått och vräkningar egt rum. Jag tror dock icke, att frälseböndernas ekonomiska ställning är hufvudsakliga anledningen härtill. Många af dem befiuna sig visserligen i dåliga omständigheter, men det är äfven förhållandet med många af de sjelfegande. Äfven åtskillige bland de skuldsatte af desse hafva blifvit vräkte af kronobetjeningen, men orsakerna hafva varit skiljaktiga för de sjelfegande och frälsebönderna deri, att de förre icke kunnat och de sednare icke velat fullgöra sina åtaganden. Från min barndom har jag i min hemort kämnt förhållanden mellan godsegare och underhåfvande af sådan beskaffenhet, att sanma godsegare, som nu lemnat egendomen, utaf sina fordna underhåfvande nämnas med känslor af så djup tacksamhet att det gränssar till dyrkan. Det skulle högeligen förvåna mig om personer, som handlat så och förvärfvat sig ett sådant minne i Willands härad, vore sådana barbarer i Ljunits och Herrestads härader, som åtskilliga tidningar omtalat. Orsaken till rörelsen kan i allmänhet åtminstone icke vara behandlingssättet mot bönderna, ty många af de missnöjda äro i goda förmögenhetsvilkor. Jag tror, att det finnes en annan grund för det rådande missnöjet, hvilken består i den föreställning att hemmanen blifvit på ett mindre rättsenligt sätt bönderna afhända. Detta är en gammal tradition och på denna tacksamma mark har Tullberg odlat; annars skulle han icke hafva skördat sådana frukter som han gjort. Upplysningen i dessa trakter befinner sig visserligen icke på den punkt, den borde vara, men den är i framåtskridande och man bör kunna hoppas, att den skall allt mer och mer stiga.

Man har talat om frälseböndernas ställning under den tid, då Skåne ännu var Danskt, och sagt, att de Danske herrarne icke hade samma rätt öfver bönderna som de Svenske. Så vidt jag af historien kunnat inhemta, hade de Danske långt större rätt; der var bonden lifegen och det derföre att herremannen den tiden skulle kunna fullgöra en skyldighet, motsvarande vårt indelningsverk: att skaffa folk till arméen. Detta förhållande ändrades medelst det så kallade stafns bandets lösning för omkring etthundra år sedan, och efter den tiden är det bättre ordnad i Danmark för landbönderna än hos oss.

Såsom skäl för vägran af remiss har man anført, bland annat, att den begärda undersökningen vore öfverflödig, då de jordeböcker, som upprättas, äro tillräckliga för att ävägbringa alla nödiga upplysningar angående eganderätten. Jag tror att jordeböckerna icke i alla fall äro vitsord såsom eganderättshandlingar; och såsom ett alldeles nytt exempel derpå ber jag att få nämna, att i dessa dagar blifvit afgjord en rättegång, hvarigenom ett hemman, som i många äldre och nyare jordeböcker samt redan före år 1790 stått antecknadt såsom krono, under full eganderätt tillerkänts enskild person.

Jag vill taga fasta på en talares påstående, att den föreslagna komiteén vore öfverflödig, derföre att tvister om eganderätt alltid afhandlas i domstolsväg. Detta är sanning; men det är ock en sanning att, der fråga är om Kronans eganderätt, kan en enskild icke draga frågan under domstols pröfning. Det är blott Kongl. Maj:t som det kan. En annan värd talare, som med den nyssnämnde instämde, hade den godheten att för detta mitt påstående framdraga bevis, då han läste upp en författning, deri stadgas, att tvist om Kronans eganderätt skall af Kronans ombudsman utföras.

Då jag först hörde omtalas, att denna motion skulle komma att väckas, hyste jag icke några sympatier för densamma; men när jag under diskussionen fått höra sådana saker som att, enligt hvad en berömd jurist påstått, tvåhundra-årig häfd kan göra orätt till rätt, är jag färdig att sluta mig till motionärens förslag. Jag har aldrig förut hört, att orätt kan blifva rätt, derföre att den är gammal eller att den kan ligga till sig.

Vidare har man yttrat, att den föreslagna komiteén icke kunde få del af alla de för frågans lösning nödiga handlingar, hvilka befinna sig i enskilda personers ego. Det är dock känt, huru det tillgick före 1761 års jordrefning i Skåne. Kongl. Maj:t befallde nemligen, att de egendomar, till hvilka de enskilde icke kunde styrka sin eganderätt, skulle tillfalla Kronan. Jag vill naturligtvis icke, att man nu skall gå till väga på detta sätt, men jag har anført detta, för att dermed visa möjligheten att kunna framdraga alla sådana handlingar, som kunna styrka en eganderätt, hvilken är tvifvelaktig.

Jag slutar mitt anförande med den anmärkning, att jag tror, att det varit klokast, att man vid motionens remitterande icke visat densamma så stor uppmärksamhet, utan helt enkelt öfverlemnadt den till behandling af ett illfälligt Utskott. Vi känna nemligen alla Utskottens handlag att behandla motioner och jag är öfvertygad att den der blifvit dräpt. Sedan hade vi kunnat begrafva den med större eller mindre sollennitet eller i tysthet och afsides. Jag tror dessutom, att man bör vara mycket sparsam att afslå motioner före remissen, bland annat för att icke afskräcka ledamöterna att väcka förslag. Sådana kunna vid första påseende synas vara obetydliga, men vid närmare betraktande befinnas ganska tänkvärda.

Herr Ridderstad: Det kan icke förnekas, att de oredor, som i Skåne uppstått, väckt ett stort uppseende i hela landet. Jag erkänner villigt, att jag för dessa hofveribönder känt ett djupt och varmt deltagande. Det första jag efter min ankomst till Riksdagen gjorde var att sätta mig i förbindelse med representanterna från Skåne. De förklarade,

att hela rörelsen var uppviglad och de sade helt öppet, att, om de varit i de personers ställe, hvilka varit utsatta för så mycket klander, de skulle hafva handlat på samma sätt som desse. Ställningen torde icke vara så dålig som det uppgifvits, utan hafva om densamma missledande meningar blifvit utspridda. Jag vill dock tro, att de, som dem utspridt, sjelfva varit missledda. Nu har emellertid i anledning af dessa förhållanden en motion blifvit väckt, om hvilken vi under flera timmar diskuterat. Jag erkänner, att det finnes frågor, hvilka för att få sin lösning böra bringas till sin spets, men när sista steget skall tagas rygga deras upphöfsmän sjelfva tillbaka och reaktion inträder. Jag tror derföre, att det icke skulle vara någon fara vid att remittera denna motion, ty jag är öfvertygad att den i Utskottet skall få sin vederbörliga dom.

Det finnes dock två grundsatsar, med hvilka man icke får experimentera, hvilka man icke får tumma, och det är eganderättens och lagarnes helgd, hvilken utgör hvarje fritt folks starkaste uppehållskraft. Om vi i dessa fall göra koncessioner åt ena eller andra hållet, så skola vi råka i en långt värre ställning än vi föreställt oss.

En talare har yttrat, att han i början icke såg något af vigt i motionen, men att han i följd af den diskussion, den framkallat, trodde sig märka, att frågan egde en ganska stor betydelse. Han har dermed ställt frågan på den ståndpunkt der den bör stå. Motionen har i sin formella egenskap icke någon stor betydelse, men icke dess mindre kan man i densamma spåra ett frö till betydande saker. I den ligger nemligen, enligt min uppfattning, ett frö till kommunism, jag säger *kommunism*. Och kommunismen erkänner ingen enskild eganderätt, utan blott en allmän. Enligt kommunismens grundsats är staten ensamt ett samhälles enda egande rättsinnehafvare. Beträda vi denna bana, skola vi snart befinna oss på ett fält, alldeles främmande för denna församlings afsigter.

Vanligen har ingen andra åtkomsthandlingar till sin egendom än den sista lagfartshandlingen. Huru då kunna gå flera hundra år tillbaka för att styrka sin eganderätt. I detta fall synas Skånes godsegare vara lyckligare än andra provinser, ty der har man, efter hvad som under diskussionen nu blifvit upplyst, eganderättshandlingar från århundraden tillbaka.

Med den aktning jag anser, att man måste hysa för nyssnämnda grundsats, lagarnes och eganderättens helgd, anser jag att Representationen bör tillbakavisa tillsättandet af ett särskildt forum, alldenstund förhållande varande institutioner öppna fullkomligt betryggande tillfälle till fullständig utredning af förevarande frågor. Ett sådant särskildt forum skulle blott leda till onödiga, ja vådliga experimenter. Jag yrkar derföre, att den ifrågavarande motionen må genast afslås.

Herr Carl Anders Larsson: Man har lagt särdeles stor vikt på att motionen qväfves i sin linda, men jag tror att man handlar oklokt om man efterkommer detta. En sådan vägran skulle sätta en alltför aristokratisk stämpel på denna af folket valda Andra Kammare. Om klagomålen äro så obefogade, som man här velat framhålla, behöfver man väl ej frukta att en utredning af frågan skulle framkalla uppror. Diskussionen har varit upplysande för det Utskott som skulle behandla frågan; men

det är icke lika lätt för Kammararen som för Utskottet att af de olika åsigter, som här blifvit uttalade, sammanfatta en mening.

Huru dumma de Skånska bönderna än må vara, vill jag dock icke tillmäta Tullberg förmågan att kunna leda dem. De åboförhållanden, som i Skåne ega rum, äro icke egendomliga för denna provins. De finnas äfven i andra och bland dem Östergötland. Der har Kronan till bruk och inrättningar afstått räkntorna med uttryckligt vilkor att åboarne skulle sitta kvar. Dessa hafva dock slutligen glömt, att de voro åboar och hafva blifvit arrendatorer samt pålagts utskylder, som de icke haft förbindelse att utgöra. Enahanda är troligen förhållandet med de Skånska frälsbönderna; och om så är, hvarföre kan icke Ola Jönsson få en utredning af frågan? Kan det upplysas, att räkntan är gifven på nyssnämnda vilkor, hafva ju hofveribönderna rätt, kan det åter utrönas att Kronan afstått från eganderätten till hemmanen, utan förbehållen rätt för åboarne, äro de Skånska bönderna väl ej så dumma att de icke kunna låta sig öfvertygas att de hafva orätt. Jag anhåller derföre att remiss icke må vägras, på det att man må komma i tillfälle att se på hvilkendera sidan rättvisan ställer sig.

Herr Bergström: Det är i sanning med tvekan jag för tredje gången tager till ordet under denna öfverläggning; men jag är dertill tvungen; ty ett yttrande af mig har, jag vill hoppas att det icke skett uppsåtligen, blifvit af en af mina länskamrater, Herr Sven Nilsson, misstydt på ett sådant sätt, att jag icke kan låta misstydingen passera oanmärkt och oemotsagd. Han förmenade mig hafva sagt, att orätt efter århundradens förlopp blefve eller kunde blifva rätt. Jag tror mig icke hafva sagt, och jag vet att jag icke velat säga något sådant. Det anmärkta yttrandet afsåg att uttrycka den riktiga satsen, att, hvad som möjligen i fordomtima varit juridiskt orätt måste, sedan preskription derå kommit, anses och gälla såsom juridiskt rätt. Just emedan man skulle på det gröfsta våldföra det materiellt rätta, om lagen medgäfvade att sträcka efterforskningen efter ett bestående rättsförhållandes uppkomst huru långt tillbaka i tiden som helst, måste häfd och preskription utgöra ett skydd för bestående eganderätt och andra rättigheter, de der, sedan de omständigheter, under hvilka de tillkommit, fallit ur minnet och de handlingar, som derom kunde lemna upplysning, gått förlorade, icke kunna umbära ett sådant skydd. Vet då icke Herr Sven Nilsson, att Sveriges lag såsom skydd för rättigheter erkänner både urminnes häfd och preskription å klander i jordafång? Vet han då icke, att en fordran, huru rättmätig som helst, efter förloppet af 10 år efter dess tillkomst icke lagligen kan utsökas? Jag skulle trötta Kammararen och alltför mycket taga dess tid i anspråk, om jag här ville göra ett försök att uppgifva alla de fall, der vår lag stadgar häfd, preskription och fatalier. Hvarken vårt lands eller något annat civiliseradt lands lagstiftning har kunnat undvara eller skall någonsin kunna undvara dylika bestämmelser, hvilkas rättsgrund ligger i öppen dag.

Herr Ola Jönsson: Sedan diskussionen numera så långt framskridit, skulle jag icke ytterligare begära ordet i denna fråga, derest icke flere talare förmenat sig spåra åsigter i min motion, som icke äro be-

stämdt uttryckta. Jag vet i sanning icke med hvad rätt man vågar tillvita mig något sådant, då jag med motionen icke haft annan afsigt än att få ifrågavarande förhållanden utredda. Det har blifvit sagdt, att den enskilda eganderätten bör skyddas, men för så vidt detta skall vara en anmärkning mot mig, får jag erinra, att det ju icke är något annat syfte, som med motionen afses, hvilket också i motionen är uttryckt, och vågar jag tillika hemställa, huruvida icke eganderätten bättre skyddas på det mera humana sätt jag föreslagit, än med de medel hvartill man nu ser sig hänvisad. I öfrigt hafva under diskussionen besynnerliga saker blifvit uttalade; så t. ex. har en talare antydt, att det skulle vara stridande mot gällande grundlag att nedsätta en dylik komité, som jag vågat föreslå; men jag hemställer om i grundlagarne kan uppsökas ett enda ställe, som kan anses innehålla förbud mot tillsättningen af en dylik komité. Vidare har det blifvit yttradt, att domstolar finnas, dit bönderna kunna hänvända sig. Detta låter onekligen mycket vackert, men det är icke så lätt för dessa bönder att anhängiggöra talan, då de icke veta hvilken väg de skola gå.

Skulle då icke Riksdagen åtminstone i så måtto kunna gå dem till handa, att åtgärder vidtoges för att vinna behörig utredning om ifrågavarande förhållanden. Härför tala äfven andra skäl, hvilka jag redan antydt i min motion, nemligen det kända förhållande, att Kronan gjort förläningar i skog till enskildes bruk och inrättningar samt att det väl förtjenar undersökas, huru långt rättigheten till dessa skogar numera sträcker sig, ty om ock antagas må, att dessa bruk och inrättningar ega rätt till sjelfva skogen, så kan dock med skäl ifrågasättas, om denna rättighet äfven sträcker sig till den jord, som på denna skog blifvit uppodlad. Äfvenledes har just patronrätten på många ställen, isynnerhet i Skåne, blifvit åt enskild person förpantad mot rättighet för Kronan till återlösen, och för den händelse det, efter en undersökning, för Kronan befunnes fördelaktigt att göra sin rätt härutinnan gällande, vet jag ej hvarför sådant icke skulle ske.

Hvad öde denna min motion än må röna, så är det onekligen smickrande för mig, att den tillvunnit sig stor uppmärksamhet, och visar sig bäst deraf, att den icke tillhör antalet af dessa motioner, som låta sig i tysthet begrafvas.

Öfverläggningen var slutad och Herr Talmannen redogjorde för de yrkanden, som derunder blifvit gjorda. Sedan motionen förklarats vara af beskaffenhet att tillhöra Tillfälligt Utskotts handläggning, framställde Herr Talmannen propositioner dels på hänvisning till sådant Utskott och dels på afslag å motionen. Då härtill svarades både ja och nej samt omröstning tillika begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att Herr Ola Jönssons motion N:o 73 skall till tillfälligt Utskott hänvisas,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är den ifrågavarande motionen af Kammaren afslagen.

Härefter skedde votering. Vid sedlarnes öppnande och sammanräkning visade sig, att 82 ledamöter röstat ja och 81 nej, och hade följaktligen ifrågakarande motion hänvisats till Tillfälligt Utskott.

§ 6.

Vidare hänvisades bordlagda motioner, nemligen:

Herr *Jöns Pehrssons* motioner:

N:o 74, till Banko-Utskottet,

N:o 75, till Lag-Utskottet;

Herr *O. E. L. Dahms* motion, N:o 76, till Lag-Utskottet;

Herr *Sven Hanssons* motioner, N:is 77 och 78, till Lag-Utskottet;

Herr *Sven Nilssons* motioner:

N:o 79, till Särskilda Utskottet för behandling af frågor rörande landtförsvarets organisation,

N:o 80, till Tillfälligt Utskott,

N:o 81, till Stats-Utskottet;

Herr *A. W. Wigardts* motion, N:o 82.

Ordet begärdes af

Herr Wigardt, som yttrade: Oaktadt jag i min nu föreliggande motion tillåtit mig särskildt betona att — som det heter — "snar hjälp är dubbel hjälp", tager jag mig likväl friheten att vid remissen medsända värdsam anhållan till Stats-Utskottet att, så fort ske kan, taga min framställning under pröfning; och begagnar jag tillfället att med detsamma å egna och det nödlidande Smålands vägnar rekommendera den till den ömmaste och hjertligaste behandling.

Herr *Fr. Petersson* förenade sig uti motionen, hvilken derefter hänvisades till Stats-Utskottet, dit det af Herr Wigardt nu afgifna yttrande jemväl skulle åtfölja.

Herr *Hedengrens* motion, N:o 83, till Lag-Utskottet;

Herr *Johan Olssons* motioner:

N:o 84, till Lag-Utskottet,

N:o 85, till Banko-Utskottet, och

N:o 86, till Stats-Utskottet;

Herr *O. B. Olssons* motion N:o 87.

Herr *Per Nilsson* från *Christianstads län* förmälte sig instämma uti denna motion, som derefter hänvisades till Lag-Utskottet;

Herr *Ola Nilssons* motion,

N:o 88, till Tillfälligt Utskott.

Herr *Rosenbergs* motion,

N:o 89, till ett Tillfälligt Utskott.

Herr *Bjerkanders* motioner,
N:is 90 och 91, till Lag-Utskottet, och N:o 92 till Bevillnings-
Utskottet;

Herr *Östmans* motioner,
N:is 93 och 94 till Stats-Utskottet;

Herr *Nils Nilssons* motion,
N:o 95, till Lag-Utskottet;

Herr *Åmans* motion,
N:o 96, till Stats-Utskottet;

Herr *Johannes Anderssons* motion,
N:o 97, till Tillfälligt Utskott;

Herr *Petter Pettérssons* från Kronobergs län motioner,
N:o 98, till Tillfälligt Utskott och N:o 99 till Lag-Utskottet;

Herr *C. A. Larssons* motion,
N:o 100, till Lag-Utskottet;

Herr *Åke Anderssons* motioner,
N:o 101, till Lag-Utskottet, och N:o 102 till det beslutade Särskilda
Utskottet för behandling af frågor rörande landförsvarets organisation.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Liss Olof Larsson*
från och med denna dag till och med den 29 dennes.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, dem Kammaren fattat
under förmiddagens sammanträde.

§ 9.

Sedan Herr Talmannen erinrat derom, att motionstiden i morgon
Thorsdag tilländaginge, blefvo nu afgifna följande motioner, hvilka alla
bordlades, nemligen af:

Herr *Widell*:

N:o 103, angående underdånig framställning till Kongl. Maj:t om ut-
rustande från fyr- och båkmedlen af ett lotsfartyg för att, stationerad
under Skagen, lemna lotsbiträde åt fartyg, som behöfva söka hamn å Sven-
ska kusten;

Herr *Grafström*:

N:o 104, angående tillåtelse för frivilliga skarpskytteföreningar att
inlösa å Kronans förråder befintliga, till krigsbruk odugliga exercisgevä-
r;

Herr *A. M. Myrtin*:

N:o 105, om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående skyldighet för utländsk undersåte, som i riket förvärfvar och besitter fast egendom, att, der han icke tillika är här bosatt, för sig hafva i orten ständigt i orten bosatt ombud.

Herr *Anders Jonsson*:

N:o 106, om ändring i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862 angående landsting.

Herr *Arvid Jönsson*:

N:o 107, om ändring i Kongl. Förordningen den 26 Oktober 1866, angående försäljning af bränvin samt andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Herr *Ekenstam*:

N:o 108, om ändring i Kongl. Förordningen den 12 Februari 1864, angående passagerare-ångfartyg.

Herr *Engman*:

N:o 109, om upphäfvande eller ändring af 4 § 21 kap. Rättegångsbalken angående rättegångskostnadsersättning;

N:o 110, om ändring af 12 § i Kongl. Jagtstadgan den 21 Oktober 1864;

N:o 111, om upphäfvande af lagens stadgande i 9 kap. Giftermålsbalken rörande morgongåfva;

Herr *A. Grenander*:

N:o 112, om beviljande af lån för jernvägsanläggning mellan Moholms station och Mariestad;

N:o 113, om lägre treklassiga elementarläroverkets i Sköfde uppflyttning till femklassigt läroverk.

Herr *P. Olsson*:

N:o 114, om dels ändring af 156 § i Tullstadgan af den 7 December 1860 och dels underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om utverkande på ministeriel väg hos Kongl. Danska regeringen af förändringar i de för utförelse af bränvin och sprit i Danmark nu gällande stadganden;

N:o 115, om utvidgande af Engelholms tvåklassiga pedagogi till treklassigt elementarläroverk.

Herr *Anders Andersson* från Göteborgs län:

N:o 116, om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förbud för fem år af all elgjag i inom mellersta och södra Sverige.

Herr *Norrby*:

N:o 117, om ändring, hvad Gotland beträffar, af nu gällande lagstadganden rörande dels församlingarnes skyldighet att bygga och underhålla kyrkor, dels presterskapets aflöning och dels prestval;

N:o 118, om ändring antingen för hela riket eller särskildt för Gotland af stadgandena i nu gällande skiftesstadga rörande egodelningsrätts sammansättning.

Jöns Olsson i Nordandå:

N:o 119, om förändring af lagens stadganden rörande förvaltning af omyndigs egendom;

N:o 120, angående lösning efter medelmarkegångspris af arrendespanmälen från akademi-prebendehemmanen i Upsala och Lund.

Herr *Olof Nilsson* från Vesterbottens län:

N:o 121, om ändring af 5 § i Kongl. Förordningen den 13 September 1790 rörande vinterväghållningen;

N:o 122, om ändring för uppgifna undantagsfall af flagens stadganden i 1 och 2 §§ Utsöknings-balken;

N:o 123, om beredande af lånetillgång i Riksgälds-kontoret för skiftesdelegare efter fastställda laga skiften inom Vesterbottens och Norrbottens län, samt att för detta ändamål 50,000 R:dr måtte för år 1870 ställas till Riksgälds-kontorets förfogande.

Herr *Lundström*:

N:o 124, om underdånig framställning till Kongl. Maj:t rörande ändring i de stadganden som nu gälla, i afsende å prof för sökande till läraressysslor vid rikets elementarläroverk.

Herr Friherre *von Schulzenheim*:

N:o 125, om utgörande antingen in natura eller efter markegångspris af den spanmål, som blifvit anslagen till de svagare rotarne vid Vestmanlands regemente;

N:o 126, om befrielse för augmentshemmans inom Kungsörs fögderi från dagsverkstjenst till kungsgårdarne;

N:o 127, om indragning af Kommers-kollegium;

N:o 128, om åtgärders vidtagande för åstadkommande af en ny patentlagstiftning.

Herr *Fredrik Petersson*:

N:o 129, om kronouppbördens på Öland fördelning i tvänne terminer;

N:o 130, om bestämmande af en viss preskriptionstid, inom hvilken de jordegare, som sakna fastebref, böra sådant hos domstolarne anmäla;

N:o 131, om ändring i Kongl. Förordningen den 20 November 1845 angående lösöre köp;

N:o 132, om ändring i Kongl. Förordningen den 6 Augusti 1864 angående hemmansklyfning och jordafsöndring;

N:o 133, om inrättande i Calmar af ett afdelningskontor under Riksbanken;

N:o 134, om upphörande af all pensionering för tjänstemän.

Herr *Öhlin*:

N:o 135, om grundskatternas kapitalisering och inlösen;

N:o 136, om ändring i Kongl. Förordningen den 13 Juli 1853 angående fattigvården i riket;

N:o 137, om ändring i 7 § af 1734 års gästgifverordning;

N:o 138, om upphäfvande af skyldigheten för härader eller socknar att underhålla qvarnvägar.

Herr *J. Wener*:

N:o 139, angående ett tillägg i det för Riksbanken gällande reglemente.

Herr *C. A. Larsson*:

N:o 140, om grundräntornas kapitalisering samt om sättet för densammans verkställande.

Herr *P. Blidberg*:

N:o 141, om upphäfvande af Kongl. Förordningen den 13 September 1864, angående ränta vid försträckning på viss kort tid utan säkerhet i fast egendom, samt om utfärdande af ny förordning i samma ämne.

Herr *Ljungman*:

N:o 142, om ändring af Kongl. Förordningen den 26 Oktober 1866, angående villkoren för försäljning af bränvin samt andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Herr *Ola Nilsson* från Christianstads län:

N:o 143, om ändring af 7 kap. 12 § Rättegångsbalken angående inteckning.

Herr *Rundbäck*:

N:o 144, om ändring i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862 angående kommunalstyrelse på landet;

N:o 145, om beviljande af anslag för byggande af en bro öfver Göta-elf emellan Göteborgs stad och Hisinglandet.

Herr *Per Nilsson* från Christianstads län:

N:o 146, om ändring i Kongl. Resolutionen den 20 Juni 1794, rörande villkoren för organist- och klockaresysslors förenande;

N:o 147, om åtskilliga förändrade föreskrifter i afseende å tillverkning af bränvin samt andra spirituösa drycker;

N:o 148, om indragning af öfverflödiga embets- och tjenstbefattningar; om lönernas lämpande efter besväret af hvars och ens tjenst samt om ersättning åt statsverket för härtill erforderliga utgifter genom förändring i författningarne om stämpelpappersafgiften;

N:o 149, angående religionsundervisningens öfverflyttande från folkskolan till presterskapet samt om upphäfvande af 2 Kap. 9 och 10 §§ samt 24 Kap. 10 § Kyrkolagen m. m.

Herr *Erik Olsson*:

N:o 150, angående bankovinstens användande för Riksbankens egna ändamål;

N:o 151, angående upphörande af den enskilda banker beviljade sedelutgifningsrätt.

Herr *Johannes Andersson*:

N:o 152, om ändring af Kongl. Förordningen den 8 Februari 1681, rörande organisters och klockares m. fl. aflöning;

N:o 153, angående indragning af de med afseende å bränvinstillverkningen inrättade öfverkontrollörsbefattningarne;

N:o 154, angående ändring af 26 Kap. 4 § Byggningsbalken om byggande af tingshus;

N:o 155, om ändring af 23 Kap. 5 § Ärfdabalken angående förmyn-darearfvode.

Herr *Hedlund*:

N:o 156, angående pension åt f. d. Stationsinspektoren Fredrik Sundlers enka;

N:o 157, angående beviljande af ett förslagsanslag till Statistiska centralbyrån i och för insamlande och bearbetande af uppgifter rörande den för ecklesiastika ändamål anslagna egendom.

Herr *Z. Grape*:

N:o 158, angående förhöjning af anslaget till folkskolelärares aflöning;
N:o 159, angående förändrade bestämmelser i afseende å kompetens till åtskilliga tjänster inom Norrbottens län.

Herr *L. J. Hierta*, N:o 160, angående förändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten.

Herr *A. W. Wigardt*:

N:o 161, angående upphörande af den enskilda banker tillkommande sedelutgifningsrätt;

N:o 162, angående ändring af 2 § i Kongl. Förordningen rörande fattigvården i riket den 13 Juli 1853.

Herr *Hedengren*, N:o 163, angående ändring i Kongl. Förordningen om prestval den 1 April 1843.

Herr *O. B. Olsson*, N:o 164, angående meddelande af vissa föreskrifter med afseende å jords utarrenderande å landet.

Herr *C. I. Bengtsson*:

N:o 165, om förändradt aflönings sätt, samt om nedsättning i tjänstemäns löner;

N:o 166, angående utbetalande redan under innevarande år af återstoden utaf det för väganläggning mellan sjön Bolmen och Wieslanda jernvägsstation beviljade anslag.

Herr *Peter Petersson* från Kronobergs län:

N:o 167, angående indragning af Krigshofrätten och öfverflyttande af de densamma tillkommande göromål till rikets öfriga Hofrätter;

N:o 168, angående förändrade bestämmelser i afseende å utlåningen från Riksbankens diskontkontor.

Herr *Daniel Danielsson*:

N:o 169, om arméfrågans afgörande i dess helhet, innan beväringsskyldigheten vidare utsträcker, samt om vidden af rust- och rotehållares åligganden;

N:o 170, angående förändring i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862.

Herr *Per Nilsson* från Malmöhus län:

N:o 171, om underdånig framställning till Kongl. Maj:t angående tillsättande af en komité för utarbetande af förslag till förändrade stadganden rörande förhållandet mellan landbo och jordegare;

N:o 172, angående beviljande af ett extra anslag till Kammarkrifvaren P. Håkansson i och för fullbordande af ett sammandrag öfver Riksstaterna för år 1835—1869.

Herr *Carl Ivarsson*, N:o 173, angående förändrade föreskrifter i afseende å grundskatternas utgörande.

Herr *J. Otterström*, N:o 174, angående förändrad disposition af åtskilliga till folkskoleväsendet anvisade anslag.

Herr *Anders August Anderson*:

N:o 175, angående anslag till fortsättande af östra stambanan emellan Norrköping och Nässjö station;

N:o 176, angående meddelande af vissa föreskrifter till förekommande af utflyttningar ur riket;

N:o 177,

N:o 177, om undersökning huruvida försäljning må kunna ske af regementenas nu egande trossbodas samt om försäljningssummornas redovisande till rotehållarne;

N:o 178, angående beviljande af ett förslagsanslag till exercisammunition, der medel till dylik ammunition hittills lemnats af de rustande.

Herr *Magnus Svensson*:

N:o 179, angående hela personliga skyddsafgiftens indragande till Statsverket, under vilkor att Staten i stället anslår understöd till de med examinerade lärare försedda folkskolor i riket;

N:o 180, angående nedsättning i det till Kongl. theatern beviljade anslag;

N:o 181, angående sättet för bankovinstens användande.

Herr *Jöns Pehrsson*:

N:o 182, angående nedsättning i åtskilliga anslag under Första Hufvudtiteln m. m.;

N:o 183, om upphörande af pensionering för de embets- och tjänstemän, som befordras efter 1870 års utgång samt om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t angående utarbetande af förslag till nya bestämmelser i fråga om embets- och tjänstemännens pensionering m. m.

Herr *Medin*:

N:o 184, angående beskattning å tillverkning af maltdrycker;

N:o 185, om ändring af 5 § 1 mom. i Kongl. Kungörelsen den 9 Januari 1846 angående enskilda banker, hvilka utgifva egna creditsedlar.

Herr *Per Persson* från Stockholms län:

N:o 186, angående anställande af förökadt antal veterinärläkare m. m.;

N:o 187, om beviljande af låneunderstöd i och för upprensning af Olandsån.

Herr *Ahlgren*:

N:o 188, om beviljande af anslag till utdikningar och aftappningar i de nordliga länen;

N:o 189, om upphörande af bevillningsafgift för stämpling af tidningar samt andra periodiska skrifter och tryckta afhandlingar;

N:o 190, om bestämmande af afgift till Postverket för fortskaffande af tidningar och periodiska skrifter.

Herr *Rylander*, N:o 191, angående underdånig hemställan till Kongl. Maj:t om uppskof med afgörandet af frågan om de afsutna kavalleriregementenas uppsättning.

Herr *Anders Persson* från Hallands län, N:o 192, om ändring i 52 Kap. 2 § Missgerningsbalken.

Herr *G. C. Witt*, N:o 193, om beviljande af anslag till förberedande arbeten å vissa jernvägar.

Herr *Per Nilsson* från Örebro län:

N:o 194, om kronobreibäringsskyldighetens skiljande från jordbruket och öfvertagande af Staten;

N:o 195, om ändring i 2 § af Kongl. Förordningen angående fattigvården i riket den 13 Juli 1853;

N:o 196, om ändring i Kongl. Förordningen angående kommunalstyrelse å landet den 21 Mars 1862.

Herr *Johan Olsson*, N:o 197, om ändring i Kongl. Förordningen den 26 Oktober 1866, angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Herr *Ake Andersson*:

N:o 198, om ändring i Konkurslagen af den 18 September 1862;

N:o 199, om skyldighet för tjenstehjon att i sparbank eller lifräntestalt insätta en del af sin lön.

Herr *Beronius*, N:o 200, om nedsättning från 12 till 10 öre af det enkla bretportot för inrikes brefvexling.

Herr *Peter Andersson*:

N:o 201, om kronobrefbäringskyldighetens öfvertagande af Staten, m. m.;

N:o 202, om nedsättning af brännvinstillverkningsafgiften;

N:o 203, angående förändrade föreskrifter, afseende lindring i båtsmansroteringen inom Blekinge.

Herr *Brunberg*:

N:o 204, med hemställan om indragning af marinregementet;

N:o 205, om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t, att båtsmansindelningen måtte upphöra;

N:o 206, om beviljande af anslag och lån till de genom missväxt nödlidande i Blekinge.

Herr *Sandstedt*:

N:o 207, om afskrifning af återstående oguldna beloppet af det för Ljunga-åns sänkning beviljade låneunderstöd;

N:o 208, om beviljande af anslag till afönande af en lärare eller instruktör i sprittillverkningen.

Herr *Wallén*, N:o 209, om ändring i 23 § Riksdags-ordningen.

Herr *Orre*, N:o 210, om meddelande af vissa föreskrifter i afseende å uttarrendering af jord å landet.

Herr *Per Jonsson*, N:o 211, om upphäfvande af den Lunds domkyrka förbehållna lösningsrätt vid försäljning af skatte-domkyrko hemman utom börd m. m.

Herr *Trägårdh*, N:o 212, om uppflyttning af lägre elementarläroverket i Ystad till fullständigt högre elementarläroverk.

Herr *Anders Nilsson*, N:o 113, om upphäfvande af Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844 angående förbud mot lotteriinrättningar.

Herr *Bjerkander*:

N:o 214, om ändring i Kongl. Förordningen den 26 Oktober 1866 angående villkoren för brännvinstillverkning;

N:o 215, om ändring i 23 § Riksdags-ordningen.

Herr *Ljungmarker*, N:o 216, om ändring i 3, 10 och 15 §§ i Kongl. Förordningen den 26 Oktober 1866, angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Herr *Sven Hansson*:

N:o 217, om upphörande af pastors rätt att vara ordförande i skolstyrelse;

N:o 218, om upphäfvande af Kyrkolagens stadgande om klockares brefbäringskyldighet.

Herr *Wilhelm Nilson*:

N:o 219, om förhöjd aflöning efter vissa års tjenstgöring för lärare i sång och musik äfvensom i teckning vid rikets lägre elementarläroverk;

N:o 220, om ändring i nu gällande nådiga stadga för elementarläroverken i riket;

N:o 221, om sådan ändring i gällande kommunallagar, att hvarje inom kommun röstberättigad medlem måtte åtminstone i fråga om val till kommunalbefattningar erhålla lika rösträtt.

Herr *Per Persson* från Gefleborgs län, N:o 222, om ändring i Kongl. Maj:ts nådiga fiskeristadga af den 29 Juni 1852.

Herr *Ekerot*, N:o 223, om ett statsbidrag af 700,000 R:dr R:mt till byggande af en jernbana från Eksjö till Nässjö jernvägsstation.

Herr *Hellerström*, N:o 224, att Carlshamns femklassiga elementarläroverk måtte till fullständigt elementarläroverk på såväl den klassiska som den reala linien uppflyttas samt nödiga medel för sagda ändamål anslås.

Herr *Fahlander*, N:o 225, om sådant tillägg till 6 och 12 §§ af 17 Kap. Handelsbalken, hvarigenom för kommunalutskylder skulle erhållas förmånsrätt näst efter Kronan.

Herr *Ola Månsson*:

N:o 226, om sättet för bankovinstens användande;

N:o 227, om två års förlängd räntefrihet å det till sjön Wesans uttappning beviljade län.

Herr *Ola Jönsson*:

N:o 228, om upphörande af åtskilliga från kyrkorna i vissa orter hittills utgående afgifter;

N:o 229, om lindring i den en del kronoskattegatehus till kungsgården Hjelmshult åliggande dagsverksskyldighet.

Herr *Lars Pehrsson*, N:o 230, om ändring af 1 § af Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet.

Herr *Per Eriksson*, N:o 231, om ändring i 20 § af instruktionen för cheferna vid flottans båtsmanskompanier den 17 November 1818.

§ 10.

Den här ofvan under § 2 omförmälda nådiga Proposition bordlades.

Likaledes bordlades nu inkommen berättelse angående Riksbanken af Riksdagens revisorer år 1868.

§ 11.

Sedan genom protokollsutdrag från Första Kammaren, N:o 28, det meddelande lemnats, att Första Kammaren biträdt Andra Kammarens beslut om tillsättande af ett särskildt Utskott för behandling af frågor rörande landtförsvarets organisation, så blef, på Herr Talmannens framställning, af denna Kammare nu beslutadt, att vid början af det sammanträde, som komme att hållas nästa lördag den 30 i denna månad, företaga val af 7 ledamöter och 3 suppleanter i bemälda Särskilda Utskott;

och skulle, för det ändamål som angifves i 8 § af de för Riksdagen utfärdade reglementariska föreskrifter, underrättelse om tillsättandet af detta Särskilda Utskott, medelst nu justerad protokollsutdrag, Stats-Utskottet delgifvas.

Sammanträdet afslutades kl. 8 $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 28 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Det protokoll, som hållits vid sammanträdet den 21 i denna månad, justerades och godkändes.

§ 2.

Föredrogs Kongl. Maj:ts förliden gårdag bordlagda nådiga Proposition, angående beviljande af medel till undsättning för de i följd af 1868 års missväxt nödlidande delar af riket; och blef samma Proposition till Stats-Utskottet hänvisad.

§ 3.

Vid förnyad föredragning af de å Kammarens bord hvilande motioner blefvo dessa, på sätt här nedan närmare förmäles, hänvisade:

- Herr *Widells* motion, N:o 103, till Tillfälligt Utskott;
- Herr *Grafströms* motion, N:o 104, till Stats-Utskottet;
- Herr *Myrtins* motion, N:o 105, till Tillfälligt Utskott;
- Herr *Anders Jonssons* motion, N:o 106, till Lag-Utskottet;
- Herr *Arvid Jönssons* motion, N:o 107, till Bevillnings-Utskottet;
- Herr *Ekenstams* motion, N:o 108, till Tillfälligt Utskott;
- Herr *Engmans* motioner, N:o 109, till Lag-Utskottet; N:o 110 till Tillfälligt Utskott och N:o 111 till Lag-Utskottet;
- Herr *Grenanders* motioner, N:o 112 och 113, till Stats-Utskottet;
- Herr *P. Olssons* motioner, N:o 114 till Bevillnings-Utskottet och N:o 115 till Stats-Utskottet;
- Herr *Anders Anderssons* från Göteborgs län motion, N:o 116, till Tillfälligt Utskott;